

ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER İŞİĞİNDA MENŞE ADI VE COĞRAFİ İŞARETLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN LİZBON SÖZLEŞMESİ'NİN CENEVRE METNİ

Zehra ÖZKAN ÜNER*

ÖZ

Çalışmada coğrafi işaretlerin korunması ve uluslararası tesciline ilişkin büyük umutlarla hazırlanan Cenevre Metni incelenmiştir. Metinde Lizbon sisteminin esnekliği artırılmış, tescile ilişkin pek çok konu aydınlatılmış, sisteme yöneltilen eleştirilerin bir kısmı bertaraf edilmiştir. Ancak tüm bunlar marka hukuku korumasını tercih eden yeni dünya ülkelerini tatmin etmiş gibi görünmemektedir. Halihazırdaki taraf ülke sayısı hala istenilen noktaya ulaşmaktan uzaktır. Serbest ticaret anlaşmaları coğrafi işaretlerin köken ülkesi dışında korunması konusunda bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar bu yol ilk bakışta hızlı çözüm sağlayan bir yol olarak gözükse de tek bir dilde hazırlanmış, tek bir başvuru ile yine tek bir ücret ödeyerek taraf devletlerin tümünde bir koruma elde edilmesinin sağladığı kolaylık, tasarruf ve hız ile karşılaştırılabilir değildir. Bu nedenle taraf ülke sayısının artması ve sistemin işlerliğine güvenin oluşması durumunda, bekle ve gör yaklaşımını izleyen ülkelerin Cenevre Metnine taraf olmaya daha sıcak bakacakları düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: fikri mülkiyet hukuku, coğrafi işaretler, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi (TRIPS), Lizbon Sözleşmesi, Cenevre Metni

GENEVA ACT OF THE LISBON AGREEMENT ON APPELLATIONS OF ORIGIN AND GEOGRAPHICAL INDICATIONS IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL AGREEMENTS

ABSTRACT

The Geneva Act, which was prepared with great hopes, was analyzed in this paper. The flexibility of the Lisbon System has been increased, many issues regarding registration have been clarified, and some of the criticisms against the system have been eliminated through the Geneva Act. However, all of these do not seem to satisfy the new world countries which prefer trademark law to protect the geographical indications. The current number of members is still far from reaching the desired point.

* **Dr. Öğr. Üyesi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Fikri Mülkiyet Hukuku Anabilim Dalı/Ankara Üniversitesi Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi (FİSAUM) Müdür Yardımcısı/Ankara **e-posta:** zhozkan@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-5846-396X

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.979218

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 07/06/2021

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 03/08/2021

Free trade agreements also appear as a new way to protect geographical indications outside the country of origin. Although FTAs seems to provide a quick solution at first glance, this cannot be comparable to the advantages of obtaining protection in all contracting states by paying a single fee for a single application prepared in a single language. For this reason, I believe that countries follow the wait-and-see approach will be more willing to become a party to the Geneva Act if the number of members increases a little more and the confidence in the functionality of the system increases.

Keywords: *intellectual property law, geographical indications, Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS), Lisbon Agreement, Geneva Act*

I. Giriş

Coğrafi işaretler konusunda terminolojik birlik bulunmamaktadır. Alana ilişkin terimler incelendiğinde; kaynak işaretleri, mahreç işaretleri, menşe adları ve coğrafi işaretler terimleri ile karşılaşılmaktadır. Kaynak işaretleri; coğrafi işaretleri, menşe adlarını, mahreç işaretlerini kapsamakta, hatta coğrafi köken gösteren diğer işaretleri de içermektedir¹. *Indication of source* teriminin Türkçeye kaynak işareti yerine mahreç işareti olarak tercüme edildiği de görülmektedir². Türk hukukunda 1995 yılında yürürlüğe giren KHK ile *sui generis* koruma tanınmıştır. KHK incelendiğinde coğrafi işaretlerin mahreç işaretleri ve menşe adlarını da kapsayan bir üst terim olarak yer aldığı görülmektedir. Aynı yaklaşım SMK'da da sürdürülmüştür. Oysa, gerek KHK gerek SMK'da benimsenen mahreç işareti tanımı uluslararası sözleşmeler ve AB hukukunda coğrafi işaret tanımına karşılık gelmektedir³.

Terminolojik kargaşa sadece Türk hukukunda değil, aynı zamanda uluslararası sözleşmelerde de mevcuttur. Bu kapsamda son olarak coğrafi

¹ Hakan Kızıltepe, “Türk Coğrafi İşaretler Mevzuatı, AB Mevzuatı ile Mukayesesi ve Bazı Önemli Ülkelerdeki Coğrafi İşaretler Mevzuatı” (Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi 2005), s.13-14; Burçak Yıldız, “Coğrafi İşaretlere ve Coğrafi Köken Gösteren diğer İşaretlere ilişkin olarak Uluslararası Sözleşmelerde ve Avrupa Birliği Hukukunda Kullanılan Kavramların Kapsamı ile Bu Kavramların Hukukumıza Uyarlaması Sorunu”, 2007, 7, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.51.

² Deniz Ilgaz, “Coğrafi İşaretlerin Korunması: Dünyada ve Türkiye’de Durum”, 1995, 4 Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, s.118; Kızıltepe, s.90, Gökmen Gündoğdu, Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı ve Korunması, Beta Yayınları, 2006, s.37. Mahreç sözcüğünün anlamının kaynak, çıkış yeri olduğu bu nedenle de aslında kullanımın çok da yanlış olmadığı yönünde bkz. Neşe İloğlu, “Coğrafi İşaretlerin Tescili ve Denetimi Üzerine” (Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi 2014)., s.12, dn. 14.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldız, kavramlar, s.80-85.

işaret-menşe adı ayırımına yer verilmelidir. Uluslararası sözleşmeler anlamında menşe adları ilk kez 1958 tarihli Menşe Adlarının Korunmasına ilişkin Lizbon Sözleşmesi⁴ ile tanımlanırken, coğrafi işaretler Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi'nde⁵ tanımlanmıştır. Menşe adlarında bir ürünün/malın nitelik veya özelliklerinin tamamen veya esas itibarıyla coğrafi kökenden kaynaklanması gerekmektedir. Coğrafi işaretlerde ise bir malın belirli bir kalitesi, ünü veya özelliğinin esas itibarıyla söz konusu coğrafi kökene atfedilmesi yeterlidir. Dolayısıyla menşe adlarında coğrafi köken ile bağlantı çok daha güçlüyken, coğrafi işaretlerde bu bağ daha zayıftır.

Terminolojik birlik bulunmamasının yanı sıra coğrafi köken gösteren işaretler, ulusal hukuklarda; ortak marka/garanti markası, *sui generis* koruma, idari yollarla koruma (etiketlemeye ilişkin düzenlemeler) ve haksız rekabet gibi farklı biçimlerde korunmaktadır⁶.

Tüm bu farklılıklar etkilerini uluslararası hukukta da göstermiştir. Bu nedenle coğrafi işaret koruması ve/veya uluslararası tescil sistemi kurulması konusu her daim uluslararası örgütlerin gündeminde olmuştur. Konuya ilişkin son girişim uluslararası tescil sistemi öngören tek sözleşme olan 1958 tarihli Menşe Adlarının Korunmasına ilişkin Lizbon Sözleşmesi'nin revize edilmesidir. 2008 yılında başlayan revizyon çalışmaları sonuçlarını 2015 yılında göstermiştir. 20 Mayıs 2015'te Menşe Adı ve Coğrafi İşaretlerin Korunmasına ilişkin Lizbon Sözleşmesi'nin Cenevre Metni⁷ kabul edilmiş ve

⁴ Menşe Adlarının Korunması ve Uluslararası Tesciline ilişkin Lizbon Sözleşmesi (28.09.1979 tadil edilmiş versiyonu) İngilizce metni için bkz. <https://www.wipo.int/lisbon/en/legal_texts/lisbon_agreement.html> erişim tarihi 02.06.2021. Türkiye Sözleşmeye taraf değildir.

⁵ 15.04.1995 tarihinde imzalanan Dünya Ticaret Örgütü'nü Kuran Marakeş Anlaşması'nın 1C eki olan Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi İngilizce metni için bkz. <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_04b_e.htm> erişim tarihi 02.06.2021. Türkiye'de Sözleşme 4067 sayılı Kanun ile yürürlüğe girmiştir. 26.01.1995 tarihli ve 4067 sayılı kanun için bkz. RG. 29.01.1995, S.22186.

⁶ Marcus Höpferger, "Introduction to Geographical Indications and Recent Developments in The World Intellectual Property Organization (WIPO)", *Worldwide Symposium on Geographical Indications (WIPO/GEO/SFO/03/1)* (2003), s.4; Burkhardt Goebel, "Geographical Indications and Trademarks : The Road from Doha", *Worldwide Symposium on Geographical Indications (WIPO/GEO/SFO/03/1)* (2003), s.2; Antony Taubman, Hannu Wager ve Jayashree Watal (ed), *A Handbook on the WTO TRIPS Agreement*, Cambridge University Press, 2020, s. 86; Anna G Micara, "The Geneva Act of the Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and Their International Registration: An Assessment of a Controversial Agreement", 2016, 47, *IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law*, s. 674.

⁷ Menşe Adı ve Coğrafi İşaretlerin Korunması ve Uluslararası Tesciline ilişkin Lizbon

metin 26.02.2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Cenevre Metninin yürürlüğe girmesiyle birlikte gözler tekrar Metne yönelmiştir. Bu çalışmada öncelikle coğrafi işaretlere ilişkin uluslararası sözleşmeler; tescil sistemi öngören sözleşmeler ve tescil sistemi öngörmeyen sözleşmeler olmak üzere iki ayrı başlıkta ele alınacaktır. Ardından, Cenevre Metninin getirdiği yenilikler tespit edilecek ve Metne ilişkin bir değerlendirmede bulunulacaktır.

II. Tescil Sistemi Öngörmeyen Uluslararası Sözleşmeler

A) Paris Sözleşmesi⁸

Coğrafi işaretler, “coğrafi işaret” terminolojisi ile olmasa da sınai haklara ilişkin ilk uluslararası sözleşme olan 1883 tarihli Paris Sözleşmesi’nde kendisine yer bulmuştur. Sözleşmenin 2. maddesiyle birlikte kaynak işaretlerinin (*indication of source*) veya menşee adlarının (*appellation of origin*) sınai mülkiyet hakkı olduğu kabul edilmiştir⁹. Ancak her iki kavram da Sözleşmede tanımlanmamış ve koruma koşulları veya koruma standardı da

---

Sözleşmesi’nin Cenevre Metni İngilizce Metni için bkz. < <https://wipolex.wipo.int/en/text/370297>> erişim tarihi 02.06.2021.

⁸ Sınai Mülkiyetin Korunmasına ilişkin Paris Sözleşmesi (28.09.1979 tadil edilmiş versiyonu) İngilizce metin için bkz. <http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=288514#P24_553> erişim tarihi 02.06.2021. Türkiye Cumhuriyeti Paris Sözleşmesi’ne katılmayı Lozan Sulh Anlaşması’nın eki olan Ticaret Mukavelenamesinin 14. maddesiyle kabul etmiştir. Bu mukavelenemeyi 23. 08.1339 (10 Muharrem 1342) tarihli ve 342 sayılı Lozan Sulh Muahedenesinin Kabulüne dair Kanun onaylamıştır. Söz konusu kanun için bkz. RG. 10.09.1923, Tertip 3, Sayı 22.

⁹ Stephen P Ladas, Patents, Trademarks and Related Rights National and International Protection, Harvard University Press, 1975, s.1574; Dev Gangjee, Relocating the Law of Geographical Indications, Cambridge University Press, 2012, s.24; Marsha A Echols, Geographical Indications for Food Products, Kluwer Law International, 2008, s.44; Felix Addor ve Alexandra Grazioli, “Geographical Indications beyond Wines and Spirits”, 2005, 5, The Journal of World Intellectual Property, s.876; Michael Blakeney, The Protection of Geographical Indications, Edward Elgar Publishing, 2014, s.10; Irene Calboli, “Expanding the Protections of Geographical Indications of Origin under TRIPS: ‘Old’ Debate or ‘New’ Opportunity?”, 2006, 10, Marquette Intellectual Property Law Review, s. 187; Höpferger, s.10; Frances G Zacher, “Pass the Parmesan: Geographic Indications in the United States and the European Union - Can There Be Compromise?”, 2005, 19 Emory International Law Review, s. 445; Gökmen Gündoğdu, “555 Sayılı COĞİŞKHK’nın Uygulamasında ‘Ürün’ Kavamı ve Bazı Sorunlar”, 2005, LXIII, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s.218; Gündoğdu, coğrafi işaretler, s.37; Yıldız, kavramlar, s.58; Burçak Yıldız, “WIPO’nun Coğrafi İşaret Hukuku Alanındaki Faaliyetleri ile Paris, Madrid ve Lizbon Sözleşmelerinde Coğrafi Köken Gösteren İşaretlere İlişkin Düzenlemeler”, 2008, 8, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.57.

düzenlenmemiştir¹⁰. Sadece doğrudan veya dolaylı sahte kaynak işaretlerine el konulacağına ilişkin bir hüküm öngörülmüştür¹¹. Bunun dışında kullanılan ibarenin haksız rekabet teşkil etmesi de her zaman mümkündür.

Sınır önlemi olan¹² m.10¹³'un. uygulanabilmesi için sahte bir kaynak işaretinin (*indication of source*)¹⁴ doğrudan veya dolaylı bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Kaynak işareti kavramı, 1891 tarihli Madrid Sözleşmesi¹⁵'nden hareketle şu şekilde açıklığa kavuşturulmaktadır: Kaynak işaretleri, bir malın/ürünün coğrafi kökeninin bir ülke ya da o ülkede bulunan bir bölge olduğuna işaret etmektedir¹⁶. Bu işaretler, coğrafi işaretlerden farklılık arz etmektedir. Zira kaynak işaretlerinde ürünün niteliği,

¹⁰ Addor ve Grazioli, s. 876; Blakeney, geographical indications, s.10; Justin Hughes, “Champagne, feta, and bourbon: The spirited debate about geographical indications”, 2006, 58, Hastings Law Journal, s.311. Aynı yönde Calboli, expanding the protection, s.187.

¹¹ M.10, hukuka aykırı marka veya ticari unvan taşıyan mallara nasıl ve hangi koşullarda el konulabileceğinin düzenlendiği m.9'a göndermede bulunmuştur.

¹² Maddenin 1883 yılında kabul edilen ilk haline göre sahte kaynak işareti kullanımı mallara el konulması için yeterli değildi, ya hayali bir kişinin ticaret unvanının (*trade name of a fictitious character*) kullanılması ya da kötü niyet, dolandırma kastının bulunması gerekmekteydi. M. 10, Sözleşmenin, tüm revizyonlarında değişikliğe uğramış olsa da, bu kapsama erişmesi Lizbon Konferansı'nda söz konusu olmuştur. GHC Bodenhausen, Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property, International Bureaux for the Protection of Intellectual Property, 1968, s.138.

¹³ Addor ve Grazioli, s.876; Calboli, expanding the protection, s.187; Jinghua Zou, “Rice and Cheese, Anyone? The Fight Over TRIPS Geographical Indications Continues”, 2005, Brooklyn Journal of International Law, s.1146.

¹⁴ Kavramın Türkçeye tercüme edilmesi konusundaki tartışmalar için bkz. İloğlu, s.12, dn.14. Coğrafi işaretler konusunda zaten halihazırda bir terminolojik kargaşa bulunmaktayken, aynı kavramların Türkçeye farklı farklı şekillerde tercüme edilmesiyle bu kargaşa içinden çıkılmaz hale dönüşmüştür. Kavramın farklı tercüme ve ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldız, kavramlar, s.55-57.

¹⁵ 14 Nisan 1891 tarihli Mallar Üzerindeki Sahte veya Aldatıcı Mahreç İşaretlerinin Engellenmesine İlişkin Madrid Sözleşmesi (31.10.1958 tadil edilmiş versiyonu) İngilizce metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/286779>> erişim tarihi 02.06.2021. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin Sözleşmeye katılması 1930'larda gündeme gelmiş olsa da (15.05.1930 tarihli ve 1616 sayılı kanun için bkz. RG.29.05.1930, S.1506), onaylanması ancak 1957 yılında gerçekleşebilmiştir. (30.01.1957 tarihli ve 6894 sayılı kanun için bkz. RG.07.02.1957, S.9529). 1967 yılında kabul edilen Stockholm ek metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/281780>> erişim tarihi 02.06.2021.

¹⁶ Bodenhausen, s.23; WIPO Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, “Geographical Indications: Historical Background, Nature of Rights, Existing Systems for Protection And Obtaining Effective Protection in Other Countries (SCT/6/3)” (2001), s.4-5; Höpperger, s.2. Addor ve Grazioli, s.867; Gangjee, relocating, s.27; Yıldız, kavramlar, s.46; Asu Yıldız Coşkun, “Coğrafi İşaretler” (Türk Patent Enstitüsü Uzmanlık Tezi 2001) , s.10; Yıldız, WIPO, s.70.

karakteristiği veya ünü gibi unsurlar ile coğrafi yer arasında bir bağlantı kurulmasına gerek bulunmamaktadır. Ürünün kendisi ile coğrafi yer arasında bir bağlantı kurulması yeterlidir¹⁷. Bu nedenle de “*made in Turkey*” şeklindeki sadece ürünün üretildiği yeri gösteren ibareler dahi kaynak işareti olarak kabul edilmektedir¹⁸. Açıklığa kavuşturulması gereken konulardan biri de kaynak işaretinin gösterdiği “coğrafi alanın sınırıdır”. Bu noktada el koyma işlemine kimlerin başvurabileceğini düzenleyen m.10/2 yol gösterici olmaktadır. Maddede ülkenin, bölgenin ve yörenin yanlış gösterilmesi halleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Buradan yola çıkarak, coğrafi alanın bir ülke olabileceği gibi bir bölge veya bir yöre de olabileceği sonucuna varılmaktadır¹⁹.

M.10 sahte kaynak işaretine karşı bir koruma öngörmektedir. Bir işaret, malların kaynağını doğru göstermiyorsa, bu işaretin “sahte” olduğu kabul edilmektedir²⁰. Sözleşmenin kaynak işareti tanımı konusundaki sessizliğinin sahtelik konusunda devam ettiği görülmektedir. Konu bakımından hayati önem arz eden, “*işaretin sahte olması için başka yerde üretilmesi yeterli midir*” sorusuna Sözleşmede açık bir yanıt verilmemiştir. Ancak literatürde, bunun sahtelik için yeterli olmadığı ileri sürülmektedir. M.10’un uygulama alanına girebilmesi için işaretin ilgili halk nezdinde ürünün coğrafi kökenini gösteren işaret olarak algılanması da gerekmektedir²¹.

Kaynak işaretlerinin haksız rekabet oluşturacak şekilde kullanılması durumunda da m.10mük²² uygulama alanı bulacaktır. Haksız rekabet

¹⁷ Addor ve Grazioli, s.867-868; Höpperger, s.2; Yıldız, kavramlar, s.46; Yıldız, WIPO, s.55; Gündoğdu, coğrafi işaret, s.25; İloğlu, s.14; Gündoğdu, ürün kavramı, s.220; Ali Paslı, Uluslararası Anlaşmaların Türk Marka Hukukunun Esasına İlişkin Etkileri, Vedat Kitapçılık, 2014, s.90, dn.257; Didem Özgür, “Coğrafi İşaretlerin Korunması: Avrupa Birliği’ndeki Hukuki Çerçeve ve Türkiye Uygulaması” (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) 2011) , s.14.

¹⁸ Coşkun, s.10; İloğlu, s.14-15; Yıldız, kavramlar, s.47; Yıldız, WIPO, s.55; Paslı, s.90, dn. 257. İstisnai hallerde köken gösteren diğer işaretlerden biri olarak kabul edilebileceğine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Taubman, Wager ve Watal (n 2), s.90; Yıldız, kavramlar, s.52-53.

¹⁹ Gangjee, relocating., 44.

²⁰ Echols, s.45; Coşkun, s.26; Ilgaz, s.122; Gündoğdu, coğrafi işaret, s.37; Kızıltepe, s.92; Gündoğdu, ürün kavramı, s.219; Yıldız, WIPO, s.60.

²¹ Gangjee, relocating, s.44. Bu duruma örnek olarak bir Amerikan kararı verilebilir. Karara konu olan olayda İskoç maltları ile Amerika’da üretilen alkol karışımının şişesi üzerine Stuart Hanedanı etiketi yapıştırılmıştır. Mahkeme, bu etiketin sahte menşe adı olduğunu ve kullanımın ulusal hukukun yanı sıra Paris Sözleşmesi’ni de ihlal ettiğine karar vermiştir. *Scotch Whisky Assoc. v. Barton Distilling Co.*, 489 F.2d 809 (7th Cir. 1973) için bkz. <<https://casetext.com/case/scotch-whisky-assoc-v-barton-distilling-co>> erişim tarihi 02.06.2021.

²² M. 10mük. Paris Sözleşmesi’ne 1900 yılında gerçekleştirilen Brüksel Revizyonu ile dahil

M.10mük/2’de “*sınai ve ticari meselelerde dürüst uygulamalara aykırılık teşkil eden her türlü rekabet eylemi*” olarak tanımlanmış, bir sonraki fıkrada da üç bent halinde haksız rekabet eylemine örnekler verilmiştir. Bu kapsamda özellikle 3. bent önem arz etmektedir. Bu bent uyarınca; “*ticaret sırasında malların yapıları, üretim süreçleri, özellikleri, amaçlarına uygunlukları veya niceliklerine ilişkin halkı yanıltan işaret ve iddialar yasaklanmalıdır*”. Malların kökenine ilişkin işaret ve iddiaların halkı yanıltması madde hükmünde sayılmamıştır²³. Buradan yola çıkılarak kaynak işaretlerinin veya menşe adlarının madde kapsamı dışında kaldığı sonucuna varılmamalıdır. Koruma talep edilen malların coğrafi kökenleri, bu malların, üretim süreçleri, yapıları veya diğer özellikleri konusunda etkilidir. Dolayısıyla coğrafi köken konusunda halkın yanıltılması, malların üretim süreci, yapıları veya diğer özellikleri konusunda da halkın yanıltılması anlamına gelecektir. Böylece coğrafi köken konusunda halkın yanıltılması da 10mük./3’ün uygulama alanına girecektir²⁴.

Paris Sözleşmesi coğrafi işaretlerin korunması konusunda önemli bir adım olmakla birlikte, yüzeysel bir koruma sağlamaktadır²⁵. Kaynak işaretlerinin veya menşe adlarının sınai hak türü olarak kabul edilmesi oldukça önemli bir adımdır. Ancak Paris Sözleşmesi, bu hak türüne özel bir koruma öngörmemiştir. El koyma tedbiri ve haksız rekabet hükümleri hakkın koruyucusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, el koyma tedbiri yeterli bir koruma sağlamamaktadır. Benzer şekilde haksız rekabet de, başvurulacak hukuk yollarının belirsiz olması nedeniyle, etkili bir koruma sağlamaktan

---

edilmiştir.

²³ Aslında gündeme gelmiş ama ABD’nin karşı çıkması sonucunda metne eklenmemiştir. Ladas, s.1579; Gangjee, relocating, s.59; Echols, s.46. Bu durumun m.10mük kapsamına girip girmediğine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldız, WIPO, s.62-63.

²⁴ Gangjee, relocating, s.59; Yıldız, WIPO, s.63. Aynı yönde Coşkun, s.27. Karşı görüş için bkz. Zou, s.1148.

²⁵ Irene Calboli, “Time to Say Local Cheese and Smile at Geographical Indications of Origin - International Trade and Local Development in the United States”, 2015, 53 Houston Law Review, s.383; Christopher Heath, “Geographical Indications: International, Bilateral and Regional Agreements” in Christopher Heath ve Anselm Kamperman Sanders (ed), *New Frontiers of Intellectual Property Law*, Hart Publishing, 2005, s.98; Zou, s.1147; Kızıltepe, s.90; Yıldız, WIPO, s.67; Özgür, s.105. Korumanın yüzeysel olması veya sınırlı düzeyde kalmasını olumlu bulan ve Paris Sözleşmesi üye sayısının fazla olmasını bu duruma bağlayan yazarlar da bulunmaktadır. Bkz. Zacher, s.446. Daha güçlü koruma içeren sözleşmelerin akıbetinin, bu argümanı doğrular nitelikte olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

uzaktır²⁶. Bunların yanı sıra Sözleşmede jenerik adlara ilişkin bir düzenleme bulunmaması da eleştiriler arasında yer almaktadır²⁷.

B) Madrid Sözleşmesi²⁸

Paris Sözleşmesi'ne ilişkin yapılan açıklamalarda Sözleşmenin nihai hali esas alınmıştır. Ancak, Madrid Sözleşmesi'nin daha iyi anlaşılabilmesi için Paris Sözleşmesi 1883 Metninin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Buna göre, sahte kaynak işareti el konulabilmesi için işaretin hayali bir ticaret unvanı ile birlikte kullanılması veya kötü niyetin, aldatma kastının bulunması koşulları da aranmaktaydı²⁹. Dolayısıyla, sahte bir kaynak işaretinin kullanılması bile el koyma yaptırımının uygulanabilmesi için yeterli değildi. Bu korumayı yetersiz bulan ve daha yüksek bir koruma isteyen ülkeler bir araya gelerek³⁰ 1891 yılında Madrid Birliğini oluşturan ve literatürde Paris Sözleşmesi'nin eki olarak nitelendirilen³¹ Madrid Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Böylece, sadece kaynak işaretlerini düzenleyen ilk uluslararası sözleşme, sınai mülkiyet haklarını ele alan ilk uluslararası sözleşmeden sadece 7 yıl sonra, *Gangjee*'nin ifadesiyle neredeyse Paris Sözleşmesi'nin mürekkebi kurumadan³² imzalanmıştır.

Madrid Sözleşmesi'nde sahte kaynak işaretlerinin yanı sıra aldatıcı kaynak işaretleri de koruma kapsamına dahil edilmiştir. Sahte kaynak işareti, ürünün kaynağı olmayan coğrafi yeri işaret etmektedir. Aldatıcı kaynak

²⁶ Gündoğdu, coğrafi işaret, s.38; Özgür, s.105. Haksız rekabetin ulusal hukuklarca farklı şekillerde yorumlandığına ilişkin ayrıca bkz. Micara, s.677.

²⁷ Coşkun, s.28; Gündoğdu, coğrafi işaret, s.38; Özgür, s.105.

²⁸ Sözleşmenin tam adı onay kanununda Ticaret eşyası üzerinde sahte mahreç işaretlerinin men'i hakkındaki 14 Nisan 1891 tarihli Madrid İtilâfnamesi olarak Türkçeye tercüme edilmiş olmakla birlikte literatürde Madrid Sözleşmesi veya Madrid Anlaşması olarak anıldığı da görülmektedir. Bkz. Yıldız, kavramlar, s.41; Ilgaz, s.122; Gündoğdu, ürün, s.219; Özgür, s.106. Ancak bu noktada söz konusu Sözleşmenin yine 1891 tarihli Markaların Uluslararası Tesciline ilişkin Madrid Sözleşmesi ile karıştırılmaması gerekmektedir. Sözleşmenin 1979 değişikliğini içeren İngilizce metni için bkz. < <https://wipo.int/en/text/283529>> erişim tarihi 28.07.2021.

²⁹ 1883 Metni için bkz. <<https://wipo.int/en/text/287780>> erişim tarihi 02.06.2021. 1958'e kadar maddenin akıbeti konusunda yaşanan gelişmeler için bkz. Ladas, s.1578.

³⁰ WIPO, SCT/6/3, s.14; Höpperger, s.11; Blakeney, geographical indications, s.11; Zacher, s.446; Hayrettin Çağlar (Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, Burçak Yıldız, Dilek İmirlioğlu), Sınai Mülkiyet Hukuku, Adalet Yayınevi, 2021, s.8.

³¹ Çağlar, s.8.

³² Gangjee, relocating, s.65.

işaretlerinde ise aynı isimli iki ayrı (eş sesli) coğrafi yer bulunmaktadır ve bunlardan sadece biri ile ürün arasında bir bağ mevcuttur. Ancak, burada, ürünün coğrafi kökeni olarak, ürün ile arasında hiçbir bağlantısı olmayan başka bir yer gösterilmektedir. Dolayısıyla teknik anlamda bir sahtelik değil, aldatma söz konusudur³³.

Sahte veya aldatıcı kaynak işareti kullanılması durumunda, Paris Sözleşmesi'ndeki düzenlemeye benzer şekilde ürüne el konulması öngörülmüştür. Bunun yanı sıra Madrid Sözleşmesi'nde sahte ve aldatıcı kaynak işaretlerinin kullanımının yasaklanmasına yönelik düzenlemeler de yer almaktadır. 1934 Londra tadili ile kabul edilen m.3mük. uyarınca, taraf ülkeler, malların kaynağına ilişkin halkı yanıltacak nitelikteki işaretlerin reklamlarda, faturalarda, şarap listelerinde, iş mektuplarında veya dokümanlarında veya diğer herhangi bir ticari iletişimde kullanılmasını yasaklamakla yükümlüdür. Böylece sahte/aldatıcı nitelikteki kullanıma karşı koruma alanı genişletilmiştir³⁴. Ürünün üzerinde, üretildiği coğrafi yerde bulunmayan tedarikçinin isminin ve adresinin konulup konulamayacağı konusu da Sözleşmede açıklığa kavuşturulmuştur. Sözleşmeye göre tedarikçinin isim veya adresinin kullanılabilmesi için ya üretim yeri açık karakterle belirtilmeli ya da ürünün gerçek kaynağında hataya düşülmesini engelleyecek bir işaret kullanılmalıdır³⁵. İstisna olarak nitelendirilen³⁶ bu düzenleme ile tedarikçinin menfaatleri ile üreticinin menfaatleri arasında bir uzlaşma sağlanmaktadır. Böylece, tedarikçi de, ürünleri seçen kişi ve ürünleri kendi adı altında satacak kişi olarak görünür olabilecektir³⁷.

Sözleşme jenerik adları ele alan ilk sözleşme olması bakımından dikkat çekerken, bağlar/bağcılık ürünleri konusunda ek koruma getiren ilk sözleşme olması bakımından da önem arz etmektedir. Sözleşme uyarınca, bir kaynak işaretinin jenerik ad olup olmadığı, ulusal mahkemelerce değerlendirilebilecektir. Ancak **bağcılığa ilişkin bölgesel işaretler, jenerik**

---

³³ WIPO, SCT/6/3, s.14-15; Höpperger, s.11; Yıldız, WIPO, s.71-72.

³⁴ Madrid Sözleşmesi m.1'de "... işaretleri taşıyan tüm mallar" ifadesi yer almaktadır. Bu açık ifade nedeniyle ulusal hukuklarda daha geniş bir koruma benimsenmediği müddetçe söz konusu işaretin reklamlar, fiyat listeleri gibi ürünün ticari faaliyeti sırasında kullanılan sair evraklarda kullanılması engellenememekteydi. M.3 mük ile sahte kaynak işaretlerinin bu tür kullanımları da koruma kapsamına alınmıştır. Ladas, s.1587.

³⁵ Madrid Sözleşmesi m.3.

³⁶ Blakeney, s.11.

³⁷ Gangjee, relocating, s.67-68.

ad oluştursalar bile, Sözleşmede öngörülen korumadan yararlanacaktır³⁸. Dolayısıyla Madrid Sözleşmesi'nde kaynak işaretinin koruma koşullarının koruma talep edilen ülke hukukuna (lex protectionis) göre belirlenmesi genel kuralından ayrılmıştır³⁹. Bu hüküm, Amerika⁴⁰ gibi ülkelerin Sözleşmeye taraf olmamasının nedeni olarak gösterilmektedir⁴¹.

Madrid Sözleşmesi'nde coğrafi işaretler konusunda, sözleşmenin ifadesiyle kaynak işaretleri konusunda yüksek düzeyde bir koruma benimsenmemiştir⁴². Paris Sözleşmesi'ne göre aldatıcı işaretlerin eklenmesi, el koyma şartının hafifletilmesi (1883 metnine göre) gibi hükümler ile koruma kapsamı genişletilmiştir ve bu genişleme göz ardı edilemez⁴³. Ancak yine de kaynak işaretlerine, bağıcılık ürünlerine ilişkin işaretler dışında spesifik bir koruma getirilmemiştir. Bu anlamıyla Madrid Sözleşmesi, Paris Sözleşmesi'nden çok da farklı değildir.

Ladas, Sözleşmeye karşı ilgisizliğin iki ayrı nedeni olduğunu ileri sürmektedir. Bunlardan ilki, bazı ülkelerin yurt dışında korunmasına ihtiyaç duydukları yerel veya bölgesel ürünlerin sayısının az olmasıdır. Eğer bu ülkeler Sözleşmeye taraf olup yabancı şirketlere adeta tekel niteliğinde haklar tanırlarsa, uzun vadede kendi ülkelerindeki ticaret ve sanayinin zarar görmesinden endişe etmektedirler⁴⁴. İkinci neden ise istisnanın sadece bağıcılık ürünleri bakımından getirilmesi, diğer ürünleri kapsamamasıdır. Dolayısıyla yabancı pazarlarda bağıcılık dışında ünlü ürünleri olan ülkeler bu korumadan yararlanamayacaktır. Bu nedenle de istisnanın tüm ürünleri kapsamamasını talep etmişlerdir⁴⁵. Dikkat edilirse, kimi ülkeler bağıcılık ürünleri bakımından bir

³⁸ Madrid Sözleşmesi m.4. Bu hükmün Paris Sözleşmesi ile Lizbon Sözleşmesi arasında bir köprü görevi gördüğüne ilişkin bkz. Heath, s.99.

³⁹ WIPO, SCT/6/3, s.15; Höpperger, s.11.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Zacher, s.447.

⁴¹ Blakeney, geographical indications, s.12. Taraf ülke sayısının azlığını doğrudan bu hükme bağlamakla birlikte, daha yüksek bir koruma öngörülmesine bağlayan yazarlar için bkz. Zacher, s.447.

⁴² Addor ve Grazioli, s.878. Aynı yönde Calboli, expanding protection, s.188; Zacher, s.446; Coşkun, s.30; Zou, s.1149.

⁴³ Yıldız, WIPO, s.76.

⁴⁴ Ladas, s.1599-1600. Alman Patent Ofisi'nden gelen bir açıklama dikkat çekicidir; Gelişmekte olan Alman ürünlerini korumanın en iyi yolu, ünlü yabancı ürünlerin adlarını kullanmak suretiyle, onların gelişimine katkı sağlamak değil, ulusal ürünlerin kalitesini artırmaktır. Açıklama için bkz. Ladas, s.1600.

⁴⁵ Ladas, s.1600.

istisna tanındığını ileri sürerek Sözleşmeye taraf olmazken, kimi ülkeler de istisnanın kapsamının yeterli olmadığını ileri sürerek Sözleşmeye taraf olmamaktadır. Görüldüğü üzere jenerik ada ilişkin düzenlemeler, uluslararası hukukta ilk günden beri tartışmalıdır.

Coğrafi işaretlere ilişkin uluslararası sözleşmelerin makus talihi Madrid Sözleşmesi ile başlamış ve Sözleşme ve tadilleri çok ilgi görmemiştir⁴⁶. Sonuç olarak, literatürde ileri sürüldüğü üzere, “Sözleşme uygulamada büyük bir etki uyandırmamıştır⁴⁷”

C) Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi (TRIPS) ve Müzakere Süreci

1. TRIPS

TRIPS’i bu alanda önemli kılan hususlardan birisi “coğrafi işaret (*geographical indications*) kavramının kullanılması ve tanımlanmış olmasıdır. Lizbon Sözleşmesi’ndeki menşe adları tanımını esas alan⁴⁸ TRIPS’e göre coğrafi işaretler; bir malın üye devletlerden birinin ülkesinden, o ülkede bulunan bir bölgeden veya o bölgede bulunan bir yöreden kaynaklandığına işaret etmektedir. Öyle ki, o malın belirli bir kalitesi, ünü veya özelliği esas itibarıyla söz konusu coğrafi kökene atfedilmektedir⁴⁹.

Tanımdan anlaşılacağı üzere; korumadan yararlanabilmesi için malın, işaret ettiği coğrafi yer ile ilişkilendirilen bir kalitesi, özelliği veya ünü olmalıdır. Coğrafi yer ile mal arasındaki bağlantıyı kuran bu üç unsur kümülatif şart olarak düzenlenmemiştir. Yani, işaretin korunabilmesi için mal ile yer arasında malın kalitesi veya özelliğinden kaynaklanan bir ilişki kurulması zorunluluğu bulunmamaktadır. Malın o coğrafi yer ile ünlenmiş olması da bu bağın kurulabilmesi için yeterlidir⁵⁰. Önemli olan malın söz konusu özelliklerinin “esas olarak o coğrafi yere atfedilmesidir”. Tanımda coğrafi

---

⁴⁶ 1967 tadiline toplamda 24 ülke taraftır. Bkz. <https://wipolex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=A&act_id=9> erişim tarihi 02.06.2021

⁴⁷ WIPO, SCT/6/3, s.15; Höpperger, s.11; Ilgaz, s.124; Kızıltepe, s.90; Yıldız, WIPO, s.76-77; Özgür, s.110.

⁴⁸ WIPO, SCT/6/3, s.5; Calboli, expanding protection, s.190; Gangjee, relocating, s.131; Daniel Gervais, “The Lisbon Agreement’s Misunderstood Potential”, 2009, The WIPO Journal, s.89; Coşkun, s.11.

⁴⁹ TRIPS m. 22/1.

⁵⁰ Blakeney, geographical indications, s.21; Calboli, expanding protection, s. 190; Yıldız, kavramlar, s.74.

yer adı vurgusu bulunmadığı için işaret, coğrafi yer adından oluşmak zorunda değildir⁵¹. Ayrıca, tanımda ürün yerine mal (*goods*) ifadesi kullanılmıştır. O halde İsviçre Bankacılığı veya Kerala Ayurveda masajları gibi hizmetler açıkça TRIPS kapsamı dışında bırakılmıştır⁵². Literatürde, bunun, iki açıdan çok büyük bir sorun olmayacağı ileri sürülmektedir. İlki TRIPS, sadece minimum koruma öngörmektedir, yani taraf ülkeler ulusal hukuklarında hizmetleri de kapsayacak bir coğrafi işaret tanımı benimseyebilirler⁵³. İkinci olarak da markalar sadece malları değil, hizmetleri de kapsamaktadır. Dolayısıyla ortak marka korumasına başvurulması durumunda hizmetlerin de korunması mümkün hale gelecektir⁵⁴. Bu argümanlarda doğruluk payı bulunmaktadır. Ancak kabul etmek gerekir ki, başka bir koruma yoluna başvurulması önerisi, konunun uluslararası bir sözleşmede açık bir şekilde düzenlenmesi ile aynı sonucu sağlamayacaktır. Farklı şekillerde koruma sağlamak mümkün olsa da sonuç olarak **hizmetler, TRIPS kapsamı dışında bırakılmıştır**.

a) Genel Koruma

M.22/2’de hangi eylemlerin ihlal olarak kabul edildiğini düzenlenmiştir. Maddenin a bendinde malın coğrafi kökeni konusunda halkın yanıltılması hali ele alınmıştır. Bu bendin uygulanabilmesi için malın kökeninin, açıkça işaret edilen veya ima edilen yerden⁵⁵ başka bir yer olması ve halkın ürünün coğrafi kökeni konusunda yanıltılmış olması gerekmektedir. Taraf ülkeler, malın adlandırılmasında veya sunumunda⁵⁶ bu özellikleri taşıyan herhangi bir kullanımı⁵⁷ engellemek için taraflara yasal imkân sağlamakla yükümlüdür.

⁵¹ Blakeney, geographical indications, s.21; Calboli, expanding protection, s.190, dn.56; Taubman, Wager ve Watal, s.88; Gervais, lisbon agreement, s.89; Coşkun, s.11; Yıldız, kavramlar, s.73.

⁵² Gangjee, relocating, s.217; Hughes, s.314; Taubman, Wager ve Watal, s.88; Gervais, lisbon agreement, s.89; Yıldız, kavramlar, s.72; Özgür, s.31. Farklı bir görüş için bkz. Daniel Gervais, The TRIPS Agreement Drafting History and Analysis, 4. bası, Sweet&Maxwell, 2012, s.368.

⁵³ Taubman, Wager ve Watal, s.88; Gangjee, relocating, s.217-218.

⁵⁴ Gangjee, relocating, 217-218.

⁵⁵ Burçak Yıldız, “Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi’nde (TRIPS’de) Coğrafi İşaretlere İlişkin Düzenlemeler”, 2008, 8 Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.71.

⁵⁶ Malın paketlenmesi veya görsel temsili malın sunumuna örnek olarak gösterilmektedir. Gervais, TRIPS, s.370.

⁵⁷ M.22/2(a) bendinde Türkçeye “herhangi bir şekilde kullanım” ya da “herhangi bir yolla kullanım” olarak tercüme edilebilecek “*the use of any means*”, M.22/2(b) bendinde Türkçeye “herhangi bir kullanım” olarak tercüme edilebilecek “*any use*” ifadeleri kullanılmıştır.

Maddenin (b) bendinde ise Paris Sözleşmesi m.10mük/1'e bir gönderme yapılarak coğrafi işaretlerin haksız rekabet teşkil edecek şekilde kullanılması engellenmiştir. M.22/2'de öngörülen koruma, Paris Sözleşmesi'ne oldukça benzemektedir. Ama elbette TRIPS'te asgari koruma standartlarının getirilmesi, ayrıca ihlalin sonucunun sadece bir sınır önlemi olan el koyma yaptırımından daha ağır olması gibi özellikleriyle m.22, Paris Sözleşmesi'nden çok daha kapsamlıdır⁵⁸.

Maddede ayrıca coğrafi işaretten oluşan veya coğrafi işaret içeren markalar da düzenlenmiştir. M.22/3 uyarınca; böyle bir marka, malın coğrafi kökeni konusunda halkı yanıltacak nitelikte ise tescili önlenmeli veya hükümsüz kılınmalıdır. Dolayısıyla, bir markanın coğrafi işaret içermesi veya coğrafi işaretten oluşması kural olarak mümkündür⁵⁹. Sadece coğrafi köken konusunda halkı yanıltılacak markaların kullanımı engellenmiştir.

22. maddede son olarak eş sesli coğrafi işaretler düzenlenmiştir. Böylece Madrid Sözleşmesindeki aldatıcı nitelikteki coğrafi işaretlere tekabül eden eş sesli coğrafi işaretler koruma kapsamına alınmıştır⁶⁰.

b) Ek Koruma

Madde 22 “halkın yanıltılması” kriteri üzerine oturtulmuş iken şarap ve distile alkollü içeceklere ilişkin coğrafi işaretleri düzenleyen m.23'te “halkı yanıltması” ya da kullanımın “haksız rekabet” teşkil etmesi hiçbir şekilde aranmamaktadır. Bu durumda bir şarabın veya içkinin işaret edildiği yerde üretilmemesi, işaretin kullanılmasını engellemek için yeterlidir. Bu doğrultuda “champagne” ibaresi sadece Champagne bölgesinde üretilen köpüklü şaraplar için kullanılabilir. Hatta, Lizbon Sözleşmesi m.3'e benzer bir şekilde, ürünün gerçek coğrafi kökeni belirtilse, coğrafi işaretin tercümesine yer verilse veya “türünde”, “tipinde”, “tarzında”, “imitasyonu” veya “benzeri” gibi ifadelerle kullanılsa dahi işaret edilen kökende üretilmeyen şaraplar ve distile alkollü içecekler üzerinde coğrafi işaretin kullanımı engellenecektir⁶¹. Klasik

---

“Herhangi bir biçimde kullanım” ifadesinin açıklaması için bkz. Gervais, TRIPS, 372; Yıldız, TRIPS, s.71.

⁵⁸ Calboli, expanding protection, s.191.

⁵⁹ Coşkun, s.60; Yıldız, TRIPS, s.79.

⁶⁰ Gervais, TRIPS, s.373-374.

⁶¹ TRIPS m.23/1.

Champagne örneğinden⁶² ilerleyecek olursak, işaretin Türkçe tercümesi olan “şampanya” ibaresi kullanılsa, “Türkiye’de üretilen champagne”, “şampanya tarzında köpüklü şarap” gibi ifadeler eklense dahi bu kullanımların hiçbir TRIPS m.23’e uygun olmayacaktır.

Coğrafi işareti içeren veya coğrafi işareten oluşan marka tescilinin engellenmesi konusunda da halkın yanıltılması şartı aranmamaktadır. O halde, böyle bir markanın tescil edilmesinin engellenebilmesi için söz konusu içeceğin coğrafi kökeninin işaret edilen yer olmaması yeterlidir⁶³.

Şaraplara ilişkin eş sesli coğrafi işaretler de ayrıca düzenlenmiştir. Her bir coğrafi işaret m.22/4 hükümleri saklı kalmak üzere, yani mal başka bir yerden gelmiş gibi gösterilmediği müddetçe korunacaktır. Taraf ülkeler, eş sesli işaretleri birbirinden ayırmak için gerekli koşulları belirleyecektir. Ancak, bu belirleme yapılırken, hem tüketicilerin yanıltılmaması hem de her bir üreticiye eşit muamele yapılması esasları göz önünde bulundurulacaktır⁶⁴. Kısaca, TRIPS, eş sesli işaretlerden her birinin korunacağını ve bu korumanın hangi ilkelerle yapılacağını belirtmekle yetinmiştir.

Maddenin kenar başlığında da belirtildiği ve yukarıdaki açıklamalarda da görüldüğü üzere şaraplar ve distile alkollü içecekler için ekstra bir koruma getirilmiştir. Ancak bu ek koruma ne coğrafi işaretin köken ülkesindeki koruma biçimi ile ilgilenmektedir⁶⁵ ne de coğrafi işaretlerin köken ülkesi dışında nasıl korunacağını düzenlemektedir⁶⁶. Dolayısıyla üye devletlere *sui generis* koruma konusunda bir dayatmada bulunmamaktadır.

Şaraplar özelinde getirilen düzenleme ise coğrafi işaret korumasının kolaylaştırılması için çoklu bir bildirim ve tescil sistemi kurulmasına ilişkin müzakereler yürütülmesini öngören m.23/4’tür⁶⁷.

⁶² Yıldız, TRIPS, s.90.

⁶³ TRIPS m.23/2. Bu hükmün emredici olmadığı ve taraf ülkelerin bu hükmü uygulama zorunluluğu bulunmadığına ilişkin bkz. Calboli, local cheese, s.385.

⁶⁴ TRIPS m.23/3

⁶⁵ WIPO, SCT/6/3, s.25; Calboli, local cheese, s. 384.

⁶⁶ WIPO, SCT/6/3, s.24.

⁶⁷ Maddede açıkça “şaraplar” ifadesi yer almaktadır. Ancak 1996 tarihli Singapur Bakanlar Konferansı Bildirisi’nde tescil ve bildirim sisteminin şarapların yanı sıra distile alkollü içecekleri de kapsadığı kabul edilmiştir. Konu, Doha Bakanlar Konferansı Bildirisinde netleştirilmiştir. Bkz. WTO, Doha Bakanlar Konferansı Bildirisi, 14.11.2001, WT/MIN(01)/DEC/1, par.12. <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=37246&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextSearch=>

c) Müzakereler ve İstisnalar

M.24, müzakereleri ve istisnaları düzenlemektedir. M.24/1'in birinci cümlesinde taraf ülkelerin m. 23 kapsamındaki bireysel coğrafi işaret korumasının artırılmasını amaçlayan müzakereleri yürütmeyi kabul ettiği hüküm altın alınmıştır. Müzakereler yürütülecektir ama ülkeler müzakerelerin kapsamı konusunda uzlaşmamaktadır. Bazıları bu hükmün sadece m.23'ü yani şaraplar ve distile alkollü içecekleri kapsadığını ileri sürerken, bazıları da bu hükmü m.23 korumasının genişletilmesi olarak yorumlamaktadır⁶⁸. Bu husus, müzakereler sırasında ülkeleri karşı karşıya getiren meselelerden biri olmaya devam etmektedir.

İstisnalar kısmında coğrafi işaretler hukukunda en çok tartışılan konulara ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bunlardan biri önceye dayalı kullanımlardır. Şaraplar veya distile alkollü içecekler söz konusuysa, koruma talep edilen coğrafi işaretin, benzer ürünlerde kullanılmaya devam edilebilmesi için ya 15 Nisan 1994'ten önce 10 yıldır kullanılıyor olması ya da bu kullanımın iyiniyetli olması gerekmektedir. Bu hallerden biri somut olayda mevcutsa, coğrafi işaret koruması bu kullanıma karşı ileri sürülemeyecek⁶⁹, işaretler birlikte var olacaktır⁷⁰. Bir diğer ele alınan konu önceki marka ile coğrafi işaret arasındaki ilişkidir. Bu kapsamda TRIPS'te coğrafi işaretin aynısı veya benzeri için marka tescil başvurusu yapılmış olması, bu işaretlerin marka olarak iyi niyetle tescil edilmiş olması veya bu işaretler üzerinde iyi niyetli kullanım sonucunda marka hakkının kazanılması durumları düzenlenmiştir. Tüm bu durumlar koruma talep edilen ülkede TRIPS yürürlüğe girmezden önce veya coğrafi işaret, köken ülkesinde korunmazdan önce gerçekleşmişse, marka tescili veya koruması geçerliliğini koruyacaktır⁷¹. Başka bir anlatımla coğrafi işaretler ile marka birlikte var olabilecektir⁷².

---

erişim tarihi 02.06.2021. Alkollü içeceklerin tescil ve bildirim sistemine dahil konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Gervais, TRIPS, s.386; Burçak Yıldız, "Coğrafi İşaretlere ilişkin çok Taraflı bir Bildirim ve Sicil Sistemi Kurulması Konusunda Dünya Ticaret Örgütü nezdinde Yürütülen Müzakereler, Görüşülen Tasarımlar ile Ülkemizin Bu Konudaki Yaklaşımı", 2009, 9, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.61.

⁶⁸ Tim Engelhardt, "Geographical Indications Under Recent EU Trade Agreements", 2015, 46 IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law, s.793.

⁶⁹ TRIPS m.24/4

⁷⁰ Zou, s.1157

⁷¹ TRIPS m.24/5

⁷² Sevilay Uzunallı, Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Markanın Köken Ayırt Etme İşlevi ile Bağlantılı Kavramların Yorumu, Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, 2008, s.140; Buket Gün,

Coğrafi işaretler hukuku bakımından kritik öneme sahip konulardan biri olan jenerik ad/tür adı konusunda da bir düzenleme mevcuttur. M.24/6 uyarınca, eğer bir işaret koruma talep edilen ülkede tür adı ise veya tür adına dönüşürse⁷³, TRIPS'in coğrafi işaretlere ilişkin hükümleri uygulanmayacaktır. Yine bağcılık ürünleri konusunda bir özel düzenleme yapılmıştır. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşması yürürlüğe girdiği sırada koruma talep edilen işaretin, koruma talep edilen ülkede üzüm çeşidinin ortak adı olması durumunda da TRIPS hükümleri uygulanmayacaktır.

d) Değerlendirme

Coğrafi işaret koruması, özellikle şaraplar ve distile alkollü içecekler bakımından ek koruma, ABD'nin karşı çıkmasına rağmen⁷⁴ AB'nin ısrarları sonucu TRIPS'e dahil olmuştur. Bu tamamen AB'nin başarısı olarak görülmektedir⁷⁵. Ancak yine de metin, aslında bir uzlaşma metnidir⁷⁶. TRIPS

Marka Hukukunda Birlikte Var Olma, Oniki Levha Yayıncılık, 2019, s.283; Paşlı, s.401. Genel bir birarada olma sistemi şeklinde yorumlanamayacağına ilişkin bkz. Coşkun, s.98-101. Konuya ilişkin görüş ayrılığı için bkz. Yıldız, TRIPS, s.84 ve 84, dn.118. 2005 yılındaki Panel, TRIPS'in birlikte var olma konusundaki yaklaşımını netleştirmiştir. TRIPS m.16 açık bir şekilde marka hakkı sahibinin, tescilli markası ile aynı veya benzer işaretlerin kullanımını, eğer bu kullanım iltibas tehlikesi oluşturuyorsa önleyebileceğini düzenlemektedir. Birlikte var olunamayacağını savunanlar argümanlarını bu maddeye dayandırmaktadır. Zira birlikte var olmaya izin verildiği anda marka hakkı sahibi, kendi markasıyla iltibas oluşturabilecek bir işarete karşı marka hakkını kullanamayacaktır. ABD, o dönemki adıyla AT düzenlemesinin TRIPS'e aykırı olduğu gerekçesiyle yaptığı şikayette, bu argümanı da ileri sürmüştür. Panelde birlikte var olmanın m.16/1'e aykırılık teşkil etmediği, m.17 kapsamında bir istisna olarak değerlendirilebileceğine karar verilmiştir. Bkz. European Communities – Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs Complaint by the United States Report of the Panel, World Trade Organization, WT/DS174 R, 15.03.2005, s.115-150. Coğrafi işaretler ve markanın birlikte var olması, coğrafi işaretlerin marka hakkını zayıflatacağı anlamına gelmemektedir. Bkz. Uzunalli, s.151.

⁷³ Zou, s.1156.

⁷⁴ TRIPS m.23'ün uygulanabilmesi için ABD ulusal hukukunda değişiklik yapmak zorunda kalmıştır. Ancak, bu değişiklik fikri mülkiyet hukuku mevzuatına ilişkin değildir. Başka bir anlatımla, ABD coğrafi işaret korumasına ilişkin revizyona gitmemiştir. Şarap ve distile alkollü içecekler tanınan ek korumaya uyabilmek için, alkol, tütün ve ateşli silahlar düzenlemesini gözden geçirmesi yeterli olmuştur. Bkz. Daniel Gervais, "Irreconcilable Differences? Geneva the Geneva Act of the Lisbon Agreement and the Common Law", 2015, 53 Houston Law Review, s.350; Zou, s.1162-1163. Ancak yine de 2003 yılına kadar Alkol, Tütün ve Ateşli Silahlar Bürosu, 2003 yılından sonra da Hazine Bakanlığı Alkol, Tütün ve Vergi Bürosu şaraplar için *sui generis* bir menşe adı koruması sağlamaktadır. Calboli, local cheese, s. 394-395.

⁷⁵ Calboli, expanding protection, s.182; Micara, s.679.

⁷⁶ Bernard O'Connor ve Giulia de Bosio, "The Global Struggle Between Europe and United

öncelikle coğrafi işaret kavramını ortaya koymuş ve tanımlamıştır. Her ne kadar “halkın yanıltılmasını” esas alsın da temel bir koruma öngörmüştür⁷⁷. Diğer taraftan şaraplar ve distile alkollü içeceklerle sağladığı, Lizbon Sözleşmesi’nden de unsurlar barındıran, ek koruma ve müzakere hükümleri ile daha geniş bir korumanın mümkün olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda da ek korumanın diğer ürünler bakımından genişleme ihtimaline de yer vermiştir. Benzer bir şekilde, sadece şaraplar için öngörülmüş olsa da, müzakerelerin sürdürüleceği hükmü ile tescil ve bildirim sistemi kurulma ihtimali uluslararası gündemde tutulmuştur. Tüm bunlar yapılırken daha önce sessiz kalınan marka-coğrafi işaret ilişkisi düzenlenmiş ve jeneriklik konusunda net bir tavır sergilenmiştir. Geriye dönüp bakıldığında aslında gelinen noktanın ulaşılmış olduğu güç bir nokta olduğu sonucuna varmak mümkündür. TRIPS’i bu kadar başarılı kılan husus, coğrafi işaretler konusunda ideal bir koruma sağlaması değil, bu kadar çok devleti bir araya getirebilen bir çözüm bulmasıdır.

2. Müzakere Süreci

Müzakerelerin nasıl yürütüleceği konusundaki somut adım 2001 yılında

---

States Over Geographical Indications in South Korea and in the TPP Economies” in William van Caenegem ve Jen Cleary (ed), *The Importance of Place: Geographical Indications as a Tool for Local and Regional Development*, Springer Interntaional Publishing (Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice No.58, 2017)., s.48.; GE Evans ve Michael Blakeney, “The protection of geographical indications after Doha: Quo vadis?”, 2006, 9 *Journal of International Economic Law*, s. 582 ve 611.

⁷⁷ Bu korumanın dezavantajları, özellikle Sözleşmeye taraf bir ülkenin coğrafi işaretinin “tarzında”, “taklidi” vb ifadelerle diğer ülkelerde nasıl jenerik ada dönüşebileceği konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Addor ve Grazioli, s.881-882. Calboli, “tarzında”, “stilinde”, “tipinde” gibi ifadelerin kullanılması durumunda coğrafi işaretlerin jenerikleşeceği argümanını abartılı bir korku olarak değerlendirmektedir. Öncelikle; tüketiciler nezdinde bir iltibasın oluştuğu ya da coğrafi işaretli ürünlerin imajının zedelenip tüketicilerin bir daha asla o ürünleri almayacaklarına ilişkin somut bir delil bulunmamaktadır. Aksine, bu sözcüklerin kullanılması, o ürünlerin kökeninin işaret edilen coğrafi yer olmadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece, tüketiciler daha iyi bilgilendirilmektedir. Calboli, local cheese, s.399. Gorgonzola peyniri örneği üzerinden gidilecek olursa, Gorgonzola’yı sadece bir peynir türü olarak düşünen tüketiciler, Gorgonzola’nın İtalya’nın bir bölgesi olduğunu ve yedikleri peynirin kökeninin orası olduğunu da öğrenmiş olacaktır. Calboli, local cheese, s.414. Zacher, eserinde, konuya başka bir açıdan yaklaşmış ve parmesan örneği üzerinden açıklamalarda bulunmuştur. Parmesan’ın bu kadar ünlü olmasının, hemen hemen bütün buzdolaplarında bulunmasının sebebi nedir? Peyniri lezzeti mi bu kadar ünlü yapmıştır, yoksa üreticisinin yaptığı on milyonlarca dolarlık reklamlar mı etkili mi olmuştur? Tabii bu argüman, başta ABD olmak üzere, güçlü coğrafi işaret koruması karşıtlarınca ileri sürülmektedir. Bu argüman akıllara şu soruyu getirmektedir. AB, ABD’li üreticilerinin AB ürünleri üzerinden haksız kazanç elde ettiğini iddia etmektedir. Acaba AB üreticileri mi ABD üreticileri üzerinden haksız kazanç elde etmek istemektedir? Bkz. Zacher, s.434.

toplanan Doha Bakanlar Komitesi'nde atılabılmıştır⁷⁸. Bakanlar Konferansı Bildirisi'nin 18. paragrafı uyarınca çok taraflı bir tescil ve bildirim sistemi kurulması konusunun Bakanlar Konseyi'nin 5. oturumunda müzakere edilmesine karar verilmiştir. Şaraplar ve distile alkollü içeceklere tanınan ek korumanın genişletilmesi meselesi ise Bildirinin 12. paragrafı uyarınca TRIPS Konseyi'nce, öncelikli olarak ele alınacaktır. 2002 sonunda Ticaret Müzakereleri Komitesine gerekli eylemlerin alınabilmesi için bir rapor sunulacaktır⁷⁹. 2002 sonuna kadar somut bir sonuca ulaşılamamış olsa da, müzakereler sürdürülmeye devam etmiştir.

Korumanın genişlemesi konusunda arka arkaya bildirimler sunulmuştur. Konuya ilişkin iki ayrı kutup bulunmaktadır. Kutuplaşmanın adı ister common law ülkeleri-AB ülkeleri, ister yeni dünya-eski dünya olsun mevzu son derece nettir: Genişlemeden yana olan eski dünya ülkeleri ve genişlemeden yana olmayan yeni dünya ülkeleri.

Tam da bu noktada yeni dünya ülkeleri ve eski dünya ülkeleri arasındaki görüş ayrılığına ve ülkelerin neden bu şekilde adlandırıldığına değinmekte de fayda bulunmaktadır. Bilindiği üzere ABD, Kanada gibi ülkeler 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa ülkelerinden büyük oranda göç almıştır. Avrupalı göçmenler ülkelerini değiştirirken üretim metotlarını ve ürünlerinin isimlerini de yeni dünya ülkelerine taşımıştır. Göçmenler, geldikleri topraklarda üretim metotlarını ve bildikleri ürün isimlerini kullanmaya devam etmiştir. Böylece özellikle Avrupa'da tescilli pek çok coğrafi işaret, yeni dünya ülkelerinde kullanılmaya devam etmiş ve hatta marka olarak tescil edilmiştir⁸⁰. Aslında tüm bu tartışmaların odağında bu durum bulunmaktadır. Ek korumanın şarap ve distile alkolün yanı sıra diğer ürünlere de genişlemesi durumunda, yeni dünya ülkelerindeki sektörler zarar göreceklerini düşünmektedir. Tam da bu nedenle ticaret engelinin doğacağını ve bu engelin bertaraf edilebilmesi için ek masraflar yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu görüş, genişlemeyi desteklemeyen, mevcut korumanın sürdürülmesinden yana olan yeni dünya ülkelerinin argümanları arasında da yer almaktadır. Bunun yanı sıra genişlemenin tüketici tercihlerini sınırlandıracağı, devletlerin etkili bir koruma ve idari sistem kurması gerekeceği, bunun da ek maliyetinin olacağı, ülkelerin coğrafi işaret sayısının eşit olmaması nedeniyle hak ve yükümlülüklerin

⁷⁸ Yıldız, müzakereler, s.56.

⁷⁹ Doha Bakanlar Konferansı Bildirisi, par.12.

⁸⁰ Micara, s.674.

de eşit bir şekilde dağılmayacağı⁸¹ savunulan diğer argümanlar arasında yer almaktadır. Son olarak da genişlemeyi savunuların iddialarını yeterli delillerle destekleyemedikleri ileri sürülmüştür.

Genişlemeden yana olanların argümanları genel olarak şu şekilde sıralanabilir: Mevcut coğrafi işaret koruması yetersizdir, eğer koruma genişlerse tüketiciler daha rahat seçim yapabilecek, yeni pazarlar açılacak, yerel toplulukların kalkınması mümkün olacak, markalara karşı daha etkili ve daha az masraflı bir koruma sağlanacak, markalarında coğrafi işaret kullanmak isteyen marka sahipleri bakımından öngörülebilirlik artacak, coğrafi işaretlerin köken ülkesi dışında jenerikleşmesi engellenecektir⁸². Sonuç olarak somut bir metin üzerinde uzlaşmamıştır⁸³.

Tescil ve bildirim sistemine ilişkin yürütülen müzakereler de farklı bir şekilde sonuçlanmamıştır. Ancak yine de elde somut üç teklif bulunmaktadır. AB Teklifi, ABD Teklifi ve her ikisini uzlaştıran Hong Kong ve Çin Teklifleri. Bu teklifler arasındaki en büyük farklılık sistemlerin niteliği ve kapsadıkları ürün grubudur. AB Teklifi tahmin edileceği üzere tüm mal gruplarını kapsayan ve bağlayıcılığı yüksek bir tescil sistemi öngörmektedir. Buna karşın ABD Teklifi aslında teknik anlamda bir tescil sisteminden ziyade bir veri tabanı niteliğindedir. İhtiyarilik esasına dayanan bu sistem, sadece şarap ve distile alkollü içecekleri kapsamaktadır. Hong Kong ve Çin tarafından ileri sürülen Teklif ise ABD örneğinde olduğu sadece şarap ve distile alkollü içecekleri içermekte, ama ondan farklı olarak veri tabanından ziyade tescil sistemi öngörmektedir. Maalesef tüm bu çabalar sonuçsuz kalmış ve ülkeler tescil ve bildirim sistemi konusunda uzlaşmamıştır⁸⁴.

---

⁸¹ Genişlemenin marka koruması öngören ülkelerde yaratacağı dezavantajlardan biri jenerik adların kullanımı olarak görülmektedir. Bu kapsamda verilen klasik örnek Feta'dır. Genişleme, koruma istenen ülkelerde Feta gibi jenerik ad olan ibarelerin kullanımını engelleyecektir. Engelleme bile marka ve coğrafi işaretlerin birlikte var olması kuralı nedeniyle, marka hakkı sahibinin coğrafi işaret olarak tesciline engel olamayacağı ileri sürülmektedir. Bkz. Evans ve Blakeney, s.610-611.

⁸² Tüm bu görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Issues related to the Extension of the Protection of Geographical Indications Provided for in Article 23 of the Trips Agreement to Products other than Wines and Spirits Compilation of Issues Raised and Views Expressed (WT/GC/W/546-TN/C/W/25)" (2005).; Addor ve Grazioli, s.883-890; Calboli., expanding protection, s. 197-200; Goebel, s.988-994.

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Addor ve Grazioli, s.886-887.

⁸⁴ Tasarıların karşılaştırılması için bkz. "Side-By-Side Presentation of Proposals (TN/IP/W/12)" (2005). Ayrıntılı bilgi ve Türkiye'nin yaklaşımı için bkz. Yıldız, müzakereler, s.81-86.

III. Tescil Öngören Uluslararası Sözleşmeler

A) Lizbon Sözleşmesi

Lizbon Sözleşmesi, kronolojik olarak TRIPS'ten çok daha önce 1958 tarihinde kabul edilmiştir. Korumayı sahte veya aldatici işaretlerin ötesine taşıyan⁸⁵, sadece menşe işaretlerine koruma sağlayan ve tescil sistemi öngören ilk sözleşmedir.

1. Koruma Konusu ve Kapsamı

Sözleşme uyarınca birlik ülkelerinin, yine Birlik ülkesinde tanınan ve korunan ve Uluslararası Büroda tescil edilmiş menşe adlarını, köken ülkesindeki gibi tanıma ve koruma yükümlülüğü bulunmaktadır⁸⁶. Bu hüküm, koruma talep edilen menşe adının, köken ülkesinde de korunması gerektiği⁸⁷, ayrıca Uluslararası Büro nezdinde tescil edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir⁸⁸. Bu iki şartı taşıyan menşe adları, diğer Birlik ülkelerinde de tanınacak ve korunacaktır.

Her ne kadar menşe adlarına Paris Sözleşmesi'nde yer verilmiş olsa da, kavram ilk kez Lizbon Sözleşmesi'nde tanımlanmıştır⁸⁹. Sözleşmeye göre, menşe adı, ülkenin, bölgenin veya yörenin coğrafi ismidir. Bu coğrafi isim, ürünün kökeninin o coğrafi ülke/bölge/yöre olduğunu göstermektedir. Ürün ile coğrafi yer arasındaki ilişkinin kurulabilmesi için ürünün kalitesinin veya özelliklerinin tamamen veya esas itibarıyla doğal ve beşeri faktörler de dahil olmak üzere o coğrafi çevreden kaynaklanması gerekmektedir.

Tanımdan hareket ederek varılacak ilk sonuç bir işaretin, menşe adı olabilmesi için, coğrafi bir yer ismi olması gerektiğidir⁹⁰. Bu husus, tanımda açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu nedenle Lizbon Sözleşmesi'nde, coğrafi

⁸⁵ WIPO, (SCT/6/3), s.15; Höpperger, s.11; Addor ve Grazioli, s.868; Coşkun, s.31; Aynı yönde Calboli, expanding protection, s. 189.

⁸⁶ Lizbon Sözleşmesi m.1/2.

⁸⁷ WIPO, SCT/6/3, s.15; Höpperger, s.11; Daniel Gervais, "Reinventing Lisbon: the Case for a Protocol to the Lisbon Agreement (Geographical Indications)", 2010, 11, Chicago Journal of International Law, s.88; Ilgaz, s.125; Kızıltepe, s.94.

⁸⁸ Gervais, reinventing, s.88; Zuzana Slováková, "The Relationship Between Community , International and National Protection", 2008, GRUR International, s.993; Ilgaz, s.125; Kızıltepe, s.94.

⁸⁹ Gündoğdu, coğrafi işaret, s.39; Gündoğdu, ürün kavramı, s.221.

⁹⁰ Coşkun, s.32; Yıldız, kavramlar, s.60.

yer adı olmayan isimlerin, sembollerin, ikonların, görsellerin kısaca işaretlerin korumadan yararlanmayacağı sonucuna varmak mümkündür⁹¹. Ancak, dar anlamda coğrafi yer adı olmasa da kullanım sonucu veya idari bir kararla coğrafi yer özelliği kazanan isimler de menşe adı olarak kabul edilmektedir⁹².

Ürünün hangi unsurlarının coğrafi yer ile bağlantısı olması gerektiği cevaplanması gereken diğer bir sorudur. Bu sorunun yanıtı Sözleşme m.2/1’de bulunmaktadır. Maddenin İngilizce metninde “Ürünün kalite ve özelliklerinin” ifadesi, imzalanan metin olan Fransızca metinde “kalite veya özelliklerinin” ifadesi yer almaktaydı⁹³. Bu da literatürde ürünün kalite ve özelliklerinin kümülatif koşul olarak aranıp aranmayacağı konusunda tartışmalara yol açmıştı⁹⁴. Sonrasında WIPO İngilizce metinde değişiklik yaparak *veya* bağlacını kullanmaya başlamıştır⁹⁵. Böylece konuya ilişkin tartışmalar son bulmuş ve ürünün kalitesi veya özelliklerinden birinin coğrafi yerden kaynaklanması yeterli görülmeye başlanmıştır. Peki, Lizbon Sözleşmesi uyarınca, ürünün “ününün” coğrafi yer ile ilişkisindeki rolü nedir? Akıllara ilk

⁹¹ Addor ve Grazioli, s.868. Echols, s.38. Özgür, s.111. Yukarıda da açıklandığı üzere; Paris ve Madrid Sözleşmeleri ilgili madde hükümlerinde sahte kaynak işaretlerinin doğrudan ve dolaylı kullanımı açıkça ifade edilmiştir. TRIPS’te ise Lizbon Sözleşmesi’ndeki “*denomination*” sözcüğü yerine, Türkçeye gösterge olarak tercüme edilebilecek “*indication*” sözcüğü kullanılmıştır. Tercüme için bkz. Yıldız, TRIPS, s.59. Böylece, yukarıda da belirtildiği üzere TRIPS’te bir işaretin korunabilmesi için coğrafi yer adı olma tartışmaları ortadan kalkmış, dolaylı işaretlerin de koruma kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Yıldız, TRIPS, s.59

⁹² Micara, s.676; Gervais, reinventing, s.84; *Gangjee*, Sözleşmenin Fransızca metninde “*dénomination*” sözcüğünün kullanıldığı ve bu ifadenin “isim-ad” olarak tercüme edilmesi nedeniyle, menşe adlarının, coğrafi yer adıyla sınırlandırıldığı düşüncesinin oluştuğunu belirtmiştir. Oysa yazara göre Sözleşmede böyle bir sınırlama bulunmamaktadır, dolaylı olarak coğrafi köken belirten tüm işaretler Sözleşme kapsamına girmektedir. Bkz. *Gangjee*, relocating, s.143. *Ficsor* da, maddede geçen “name” sözcüğünün geniş yorumlanabileceğini ifade etmiştir. Sonuç olarak isim/adın işlevi bir şeyi tanımlamaktadır. İşlevsel bir yaklaşımla eğer bir görsel coğrafi yeri tanımlıyorsa, o görselde menşe adı olarak kabul edilmelidir. AB düzenlemesinde de hem menşe adları hem de coğrafi işaretlerin tanımında “coğrafi yer adı” oldukları belirtilmiş olsa da, Tüzüğe eklenen bir başka maddeyle coğrafi yer adı olmayan işaretlerin koruma kapsamında olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla, Sözleşme bu şekilde yorumlanabilir. Mihály Ficsor, “Challenges to the Lisbon System”, *Forum on geographical indications and appellations of origin (WIPO/GEO/LIS/08/4)* (2008), s.5-6. WIPO nezdinde konuya ilişkin yapılan çalışmalar için bkz. Ayrıca bkz. Gervais, lisbon agreement, s.90. Ayrıca bkz. Lizbon Konseyi, Report of the Fifth Session, September 1970 (AO/V/8), s.19’u nakleden *Gangjee*, relocating, s.144, dn.63.

⁹³ Ficsor, s.6; Gervais, reinventing, s.84-85; Gervais, TRIPS, s.365.

⁹⁴ Kümülatif koşul olduğu yönünde bkz. Gündoğdu, coğrafi işaret, s.40; Echols, s.52; Yıldız, s.61. Aksi yönde bkz. Ficsor, s.6.

⁹⁵ *Gangjee*, relocating, s.131, dn.17.

şu soru gelmektedir: Ürünün coğrafi alandan kaynaklanan kalite ve özellikleri bulunmamasına rağmen, ürünün o coğrafi yer ile ünlenmiş olması m.2/1 kapsamına girmek için yeterli midir? Sözleşmede açıkça ürünün kalite veya özelliklerinin coğrafi çevreden kaynaklanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle sadece ün kazanmış olmak, menşe adı kapsamına girmek için yeterli olmayacaktır⁹⁶. İkinci soru da bir işaretin menşe adı olabilmesi için m.2/1'deki koşulların yanı sıra ün kazanmış olmasının da gerekli olup olmadığıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere m.2/2'de köken ülke tanımlanırken, “ürüne ün kazandıran” ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca Sözleşme m.1/2'de koruma talep edilen işaretin köken ülkedeki gibi tanınması ve korunması gerektiği de düzenlenmiştir. Sözleşmede neden sadece korunma şartına yer verilmemiştir? İşte bu şarttaki “tanınma”nın ürünün mevcut ününün tanınması anlamına geldiği kabul edilmektedir⁹⁷. Bunun yanı sıra menşe adı tanımında, menşe adının, bir ürününün kökeninin o coğrafi yer olduğunu göstermeye hizmet ettiği açıkça belirtilmiştir. Menşe adının bu işlevini yerine getirebilmesi için ürünün o yer ile ünlenmiş olması aranır. *Gangjee*, bu argümanı şampanya örneğiyle açıklamıştır. Champagne sözcüğü hem Fransa'daki bir bölgeyi hem de bir ürünü temsil etmektedir. Ürün o bölge ile ünlenmiş olmasaydı, Champagne sözcüğünün ürünü temsil etmesi mümkün olmazdı. Tüm bu hususlar ileri sürülerek, ürünün o coğrafi yer ile ün kazanmış olmasının menşe adının koşullarından biri olduğu kabul edilmektedir⁹⁸. Aslında bu koşulu içkin bir koşul olarak değerlendirmek mümkündür. Zira menşe adından söz edebiliyorsak, doğası gereği ürün o coğrafi yer ile ünlenmiş de olacaktır.

Sözleşme uyarınca üye devletler, menşe adlarının taklit veya gasp edilmesine karşı bir koruma sağlamakla yükümlüdür. Sözleşme maddesinde açıkça “gibi”, “türünde”, “benzer”, “tarzında” gibi ifadelerin taklit veya gasp

⁹⁶ Micara, s.676. *Ficsor*, “ün”ün ürünün bir özelliği olarak kabul edilebileceğini, TRIPS m.22/1'de “özellik” sözcüğünün hem kaliteyi hem de ünü kapsayacak şekilde kullanıldığını ifade etmiştir. Böylece sadece ürünün ün kazanmış olması durumunda dahi, işaret, m.2/1 kapsamında değerlendirilebilecektir. Bkz. *Ficsor*, s.6-7. *Coşkun*, doğrudan Lizbon Sözleşmesi bakımından olmasa da 2081/92 sayılı AB Tüzüğünü değerlendirirken benzer bir yorumda bulunmuştur. Tüzükte menşe adı ve coğrafi işaret ayrımı yapılmış, menşe adı tanımlanırken niteliği, kalitesi veya diğer özellikleri ifadeleri kullanılmış, coğrafi işaret tanımında ise nitelikleri, kalitesi veya ünü ifadelerine yer verilmiştir. *Coşkun* da menşe adı tanımında üne yer verilmemiş olmasının her iki işaret türü arasında önemli bir fark doğurmadığını belirtmiştir. Yazara göre bir ürünün “ünü” de o ürünün nitelikleri arasında yer almaktadır. Bkz. *Coşkun*, s.42-43.

⁹⁷ Lizbon Konferansı raporu için de bkz. Gervais, lisbon agreement, s.90; Gervais, reinventing, s.85-86; *Gangjee*, relocating, s.145.

⁹⁸ *Gangjee*, relocating, s.145.

değerlendirmesinde önemi olmadığı belirtilmiştir. Başka bir anlatımla menşe adının yanında böyle bir ifade yer alsa da, menşe adı kullanılamayacaktır. Aynı şekilde menşe adının tercümesinin kullanılması veya ürünün gerçek kökenine yer verilmesi de o işaretin taklit/gasp edilmiş olduğu sonucunu değiştirmeyecektir. Oysa Paris veya Madrid Sözleşmeleri uyarınca böylesi kullanımlar ihlal olarak değerlendirilmeyecektir. Aynı yorum TRIPS m.22 açısından da geçerlidir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere buna benzer bir koruma TRIPS m.23'te şaraplar ve distile alkollü içecekler bakımından tanınmıştır. O korumanın kökeni de aslında Lizbon Sözleşmesi'dir⁹⁹. Dolayısıyla Lizbon Sözleşmesi'nde bir işaretin menşe adı olabilmesi için daha yüksek bir standart aranmaktadır. Sözleşmede öngörülen koruma kapsamı gerek kendisinden önceki gerek kendisinden sonraki sözleşmelere göre genişletilmiştir¹⁰⁰.

2. Tescile İlişkin Düzenlemeler

Lizbon Sözleşmesi uyarınca sadece Birlik ülkelerinin yetkili ofisleri tescil başvurusu yapabilmektedir. Sözleşmede bu başvurunun gerçek kişiler veya tüzel kişiler adına olabileceği belirtilmiş olmasına rağmen başvuru hakkı sadece yetkili ofislere tanınmıştır¹⁰¹. Başvurunun yapılmasının ardından Uluslararası Büronun başvuruyu gecikmeksizin Birlik ülkelerine bildirme ve Bülten'de yayınlama yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁰². Birlik ülkelerine, tescilin kendi ülkelerinde geçerli olmayacağına ilişkin tescilin reddi bildiriminde bulunmak için bir yıllık süre tanınmıştır¹⁰³. Ret nedenleri Sözleşmede düzenlenmemiştir. Sadece ret bildirimine bir sınır getirilmiştir. Sözleşme m.4'te Lizbon Sözleşmesi hükümlerinin, Paris ve Madrid Sözleşmelerinde aynı işaret üzerinde öngörülen korumaya hanel getiremeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla ret nedenleri de bu sözleşmelerde öngörülen korumaya hanel getirecek nitelikte olamayacaktır. Sözleşmede, menşe adlarının tescilinin reddi konusunda koruma talep edilen ülkenin vatandaşlarına açık olan yargısal ve idari tüm hukuki yolların, tescil talebinde bulunan ilgili kişilere de açık olacağı garanti altına alınmıştır¹⁰⁴.

---

⁹⁹ Blakeney, geographical indications, s.15.

¹⁰⁰ Calboli, s.189.

¹⁰¹ Lizbon Sözleşmesi m. 5/1

¹⁰² Lizbon Sözleşmesi m.5/2

¹⁰³ Lizbon Sözleşmesi m.5/3

¹⁰⁴ Lizbon Sözleşmesi m.5/5

Lizbon Sözleşmesi'nde açık bir düzenleme olmadığı için tescilin hükümsüzlüğünün talep edilip edilmeyeceği tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Gerek m.2'de düzenlenen menşe adı tanımına girmeme gerekçesi ile gerek önceki tescilli marka ile ihtilaf gerekçesiyle farklı ülkelerde açılan davalardan farklı kararlar gelmiştir. Sonunda Tüzüğe¹⁰⁵ bir madde eklenerek hükümsüzlük kararının alınabileceği konusundaki tartışmalar nihayete erdirilmiştir¹⁰⁶.

3. Üçüncü Kişilerin Kullanımı ve Jenerik Ad

Menşe adlarının ya da genel olarak coğrafi işaretlerin tescili söz konusu olduğunda, koruma talep edilen ülkede bahse konu işaretlerin üçüncü kişiler tarafından önceye dayalı kullanımı gündeme gelmektedir.

Lizbon Sözleşmesi'nde menşe adının üçüncü kişilerce kullanımı konusunda bir geçiş hükmü öngörülmemiştir. Buna göre koruma talep edilen ülkenin yetkili otoritesi, üçüncü kişilerin kullanımlarını sona erdirmeleri için iki yıllık bir süre tanıma hakkına sahiptir¹⁰⁷. Bu düzenleme menşe adından önce tescil edilmiş markalara uygulanacak mıdır? Başka bir anlatımla, eğer Birlik ülkesi menşe adının tescil edilmesine karşı bir ret bildiriminde bulunmazsa, tescilli markanın koruması da son bulacak mıdır? Her ne kadar m.5/6 lafzından ilk etapta böyle bir sonuca ulaşılabileceği düşünülse de, literatürde önceki tescilli marka-sonraki menşe adı ilişkisinin ulusal hukuklara bırakıldığı kabul edilmektedir. Aksi takdirde, Lizbon Sözleşmesi'ne taraf ülkelerin iç hukuklarında doğrudan etki uyandırdığı, başka bir anlatımla doğrudan özel kişilerin haklarına etki ettiğinin kabulü gerekmektedir. O halde m.5/6 sadece koruma talep edilen menşe adlarının basit kullanımını kapsamaktadır. Tescilli marka örneğinde olduğu gibi işareti kullanmak için hak kazanılmış olması durumu ulusal hukuklara göre çözümlenecektir¹⁰⁸.

Madde 5/6'nın süresiz birlikte var olmaya cevaz verdiği ileri sürülmektedir. Şöyle ki; m.5/6 uyarınca iki yıllık geçiş süresinin verilebilmesi için m.5/3 uyarınca tescilin Birlik ülkesinde reddedilmemiş olması gerekmektedir. Ret

¹⁰⁵ 1 Ocak 2016 itibarıyla yürürlükte olan Menşe Adlarının Korunması ve Uluslararası Tesciline ilişkin Lizbon Sözleşmesi Tüzüğü İngilizce metni için bkz. <<https://wipo.int/en/text/392055>> erişim tarihi 02.06.2021.

¹⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Heath, s.112-119.

¹⁰⁷ Lizbon Sözleşmesi m.5/6

¹⁰⁸ Ladas, s.1604-1605; Heath, s.111. Aynı yönde bkz. Yıldız, WIPO, s.82-83. Aksi görüş için bkz. Özgür, s.115.

bildiriminde bulunup da bildirim geri çekilirse, 2 yıllık birlikte var olma süresi, başta ret bildiriminde bulunduğu için uygulanamayacaktır. Dolayısıyla önceki marka ile sonraki menşe adı birlikte süre sınırına takılmaksızın var olabilecektir¹⁰⁹.

Jenerik ad/tür adı konusuna gelince; Lizbon Sözleşmesi'nde Madrid Sözleşmesi'nden de bir adım ileri gidilmiştir. Tescilli menşe adları köken ülkelerinde jenerik ad olarak kabul edilmediği müddetçe, diğer üye ülkelerde jenerik ada dönüştüğüne karar verilemeyecektir. Dolayısıyla Lizbon Sözleşmesi'nde ya hep ya hiç prensibinin benimsendiği söylemek mümkündür. Tescil talep edilen ülke, söz konusu işaretin jenerik ad olduğunu ileri sürerek tescile karşı ret bildiriminde bulunabilir ve dolayısıyla söz konusu menşe adına bir koruma sağlamayabilir. Ancak o korumayı bir kez sağlarsa, menşe adı köken ülkesinde jenerik ad olarak kabul edilmediği müddetçe, kendi ülkesinde jenerik ada dönüşse dahi adı korumaya devam etmek zorundadır. Her ne kadar konu oldukça açık bir şekilde düzenlenmiş olsa da, İtalyan Yargıtay'ı bu maddeyi aksi ispatlanabilir bir karine olarak yorumlamıştır¹¹⁰..

4. Genel Değerlendirme

Lizbon Sözleşmesi arzu edilen başarıya ulaşamamıştır. Sözleşmeye taraf ülke sayısının azlığı¹¹¹ göz önünde bulundurulduğunda sözleşmenin etkisinin sınırlı olduğu görülmektedir¹¹². Buna neden olan faktörler literatürde şu şekilde sıralanmaktadır: Sözleşmede sadece menşe adlarına koruma sağlanmış olması¹¹³, yüksek düzeyde bir koruma öngörülmesi, bunun üye olmak isteyen devletlerin iç hukuklarını değiştirmelerini gerektireceği, menşe adlarından bir kısmının bazı devletlerde jenerik ad olması¹¹⁴.

İlk olarak Lizbon Sözleşmesi m.1/2'deki “diğer ülkelerin *menşe adlarını*

---

¹⁰⁹ Gervais, reinventing, s.95.

¹¹⁰ Lizbon Sözleşmesi m.6. Biri 1996, diğeri 2002 yılında verdiği iki kararda da İtalyan Yargıtay'ı maddeyi karine olarak yorumlamıştır. Italian Supreme Court, 3 April 1996, [1998] European Trademark Reports 169 –“Pilsen Urquell”.; Italian Supreme Court, 21 May 2002, 34 IIC 676 – “Budweiser III” kararlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Gangjee, relocating, s.153. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Heath, s.108-109.

¹¹¹ 1967 Stockholm tadiline taraf ülke sayısı 29'dur. Bkz <https://wipolex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=A&act_id=8> erişim tarihi 02.06.2021.

¹¹² Addor ve Grazioli, s.877.

¹¹³ Zou, s.1151; Coşkun, s.4; Kızıltepe, s.94-95; Gündoğdu, coğrafi işaret, s.41.; Yıldız, WIPO, s.86; Özgür, s.116.

¹¹⁴ Calboli, expanding protection, s.189.

köken ülkesindeki şekliyle-köken ülkesindeki gibi koruma ve tanıma” ifadesi eleştirilere uğramıştır. Hatta bazı Lizbon Birlik ülkeleri *sui generis* korumaya sahip olmayan ülkelerden gelen başvuruları reddetme eğilimine girmiştir. Tüm bunlar, sadece *sui generis* düzenlemesi olan ülkelerin Lizbon Sözleşmesi’ne taraf olabileceği yönünde bir algının oluşmasına neden olmuştur¹¹⁵. Oysa, böylesi bir yorum ülkesellik ilkesiyle de çelişmektedir. Buna rağmen, bu hüküm, ülkelerin Sözleşmeye taraf olma konusundaki ilgisizliklerinin nedenlerinden biri olarak görülmektedir¹¹⁶. Her ne kadar böyle bir algı gerçeği yansıtmasa da¹¹⁷, Lizbon Sözleşmesi revizyon çalışması sırasında yapılan ankette “*such as*” ifadesine yönelik bir soru yöneltilmiştir. Çoğunluk ifadenin silinmesinin veya değiştirilmesinin sisteme esneklik kazandırabileceğine ilişkin görüşler sunmuştur¹¹⁸. Bu görüşe katılmamak mümkün değildir.

Ayrıca m.1/2 uyarınca, menşee adı tescil başvurusunda bulunabilmek için, köken ülkesinde resmi bir koruma sağlanması gerekmektedir. Dolayısıyla ulusal hukukunda menşee adlarına sadece genel hükümler ile yani haksız rekabet ile koruma sağlayan Birlik ülkelerinden gelen başvurular reddedilecektir¹¹⁹. Bu engeli aşmak için yerel üreticilerin ortak marka veya garanti markası başvurusu yapabilecekleri ileri sürülen çözüm yollarından biridir. Ancak bu çözüm yoluna rağmen, tam da bu nedenle ile Almanya Sözleşmeye taraf olma konusunda çekincelerinin bulunduğunu ifade etmiştir¹²⁰.

Eleştirilen hususlardan bir diğeri de Sözleşme m.5 uyarınca tescil başvurusunun sadece yetkili ofisler tarafından yapılabilmesidir. Oysa coğrafi işaretleri ortak marka veya garanti markası kapsamında koruyan ülke hukuklarına göre, hak sahipleri, ofislere ihtiyaç duymaksızın başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Bu düzenleme, marka sahibinin kendi başına

¹¹⁵ Micara, s. 678. Garanti markası sahibinin kullanımı önleyemeyeceği hakkında bkz. Hughes, s.312, dn.79.

¹¹⁶ WIPO, SCT/6/3, s.23; Blakeney, geographical indications, s.14-15; Micara, s.678.

¹¹⁷ Sözleşme Tüzüğü m.5.

¹¹⁸ WIPO Working Group on the Development of the Lisbon System (Appellations of Origin), “Results of the Survey on the Lisbon System” (2010), s.2.

¹¹⁹ Dev Gangjee, “Making a place for place-based IP: WIPO and geographical indications” in Samuel Ricketson (ed), *Research Handbook on the World Intellectual Property Organization*, Edward Elgar Publishing, 2020 (forthcoming) <<https://ssrn.com/abstract=3687818>> erişim tarihi 02.06.2021, s.5. Aynı yönde Gündoğdu, Coğrafi İşaret, s.40; Yıldız, WIPO, s.86; Özgür, s.117.

¹²⁰ Gangjee, relocating, s.147-148.

serbestçe tasarrufta bulunması anlayışına ters düşmektedir¹²¹.

Sözleşmenin jenerik ad konusundaki düzenlemesi yoğun eleştirilere neden olmuştur¹²². Konuyu iki açıdan ele almak mümkündür. Birincisi, bir işaretin köken ülkesinde jenerik kabul edilmediği müddetçe, Lizbon Sözleşmesi'ne taraf ülkelerde de jenerik kabul edilemeyeceği hükmüdür. Bilindiği üzere fikri mülkiyet haklarının özelliklerinde biri ülkeselliktir. Ülkesellik, koruma talep edilen ülke hukukuna göre değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Ancak söz konusu hüküm ile genel kuraldan ayrılınmaktadır¹²³. Yukarıda da ifade edildiği üzere, Madrid Sözleşmesi'nde benzer bir hüküm, bağıcılık ürünleri bakımından getirilmiş olup, bu madde nedeni ile bazı ülkeler Sözleşmeye taraf olmamıştır. Lizbon Sözleşmesi'ndeki bu hükmün de Sözleşmeye taraf ülke sayısındaki azlığın önemli etkenlerden biri olarak kabul etmek gerekir. Jenerik ada ilişkin düzenleme kapsamında değinilecek ikinci husus Sözleşmeye taraf olmadan önce jenerik ad haline gelmiş menşe adlarıdır. Sözleşmenin bu işaretler için bir istisna tanımamış olması da eleştirilen noktalardan biridir¹²⁴. Eğer, Birlik ülkesi tescile karşı ret bildiriminde bulunmamışsa, ülkedeki jenerik kullanımın sona erdirilmesi gerekecektir. Bunun için de iki yıllık bir geçiş süresi söz konusudur.

Sözleşmenin sadece menşe adlarını düzenlemiş olması Lizbon Sözleşmesine taraf ülke sayısının az olmasının nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir¹²⁵.

Birlik ülkelerine tescil başvurusunu reddetme konusunda tanınan geniş takdir yetkisi de eleştirilen hususlardan biridir. Literatürde bu yetkinin sınırlandırılmamasının, korumanın etkililiğini azalttığını, bu nedenle de

---

¹²¹ WIPO, SCT/6/3, s.23; Micara, s.678.

¹²² Sözleşmeye taraf olmak isteyen devletlerin, iç hukuklarını değiştirmek durumunda kalacakları, bu nedenle de taraf ülke sayısının az olduğu ileri sürülmektedir. Bkz. Zacher, s.448. Sözleşmeye taraf ülke sayısının az olmasının bu hüküm olduğunu savunan görüş için bkz. Evans ve Blakeney, s.611. Bunun taraf ülke sayısının az olmasındaki önemli etkenlerden biri olduğu görüşü için ayrıca bkz. Zou, s.1151-1152.

¹²³ J Daniel Gervais ve Matthew Slider, "The Geneva Act of the Lisbon Agreement: Controversial Negotiations and Controversial Results" in William van Caenegem ve Jen Cleary (ed), *The Importance of Place: Geographical Indications as a Tool for Local and Regional Development Ius Gentium*, Springer International Publishing, s.27; Gervais, irreconcilable differences, s.354.

¹²⁴ Blakeney, expanding protection, s.15.

¹²⁵ Zou, s.1151; Coşkun, s.4; Kızıltepe, s.94-95; Gündoğdu, coğrafi işaret, s.41; Yıldız, WIPO, s.86; Özgür, s.116.

Sözleşmeye taraf olma konusunda olumsuz bir etki yarattığı ileri sürülmüştür¹²⁶.

Türkiye Lizbon Sözleşmesi'ne taraf değildir. Ancak bunun nedeni coğrafi işaretlerin korunmaması veya Türkiye'deki sistemin Lizbon sistemine uygun olmaması değildir. Türk hukukunda coğrafi işaretlere ilişkin sayıca çok da fazla olmayan literatür incelendiğinde, Sözleşmeye taraf olmanın nedenlerinin incelenmediği görülmektedir. Sadece *Kızıltepe*, Sözleşmeye taraf olmanın ekonomik etkilerinin araştırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Yazar, Fransa, İtalya ve Portekiz gibi ülkelerin coğrafi işaret sayısına dikkat çekmiş ve bu araştırma yapılırken hem o işaretlerin Türkiye'de korunmasının hem de Türk coğrafi işaretlerinin o ülkelerde korunması konusunun dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir¹²⁷. Lizbon Sözleşmesi'ne sadece 28 ülkenin taraf olması ve Sözleşmenin etkili bir koruma ve tescil sistemi sağlayamamış olması da Türkiye'nin kararını etkilemiş olacağı düşünülmektedir.

B) Cenevre Metni

Lizbon Sözleşmesi'ni gözden geçirme çalışma grubu 2008 yılında kurulmuştur¹²⁸. Bu grubun amacı hem usul kurallarını hem de Lizbon sistemini gözden geçirerek, akit devlet sayısını artıracak ve dolayısıyla Sözleşmenin etkisini genişletecek iyileştirmeler yapmaktır¹²⁹. *Ilıcalı*, revizyon sürecinin önemli itici güçlerinden birinin de bütçe sorunu olduğuna işaret etmektedir. Bir bütçe açığı bulunmaktadır ve bu açığın kapatılması gerekmektedir. Eğer Sözleşmeye taraf ülke sayısı artarsa, devletler üzerindeki mali yük azalacaktır. Peki, bütçe açığını kapatmada aktif rol oynaması beklenen bir ülke Lizbon Sözleşmesi'ne taraf olmayı isteyecek midir?¹³⁰ Bu sorunun yanıtını zaman

¹²⁶ Ilgaz, s.127. Aynı yönde Gündoğdu, coğrafi işaret, s.41.

¹²⁷ Kızıltepe, s.96. Aynı yönde bkz. İloğlu, s.32-33.

¹²⁸ Aslında çalışma grubunun kuruluş amacı Lizbon sistemi prosedürünü/usulünü düzenleyen Tüzük kurallarını revize etmektir. Böylece, elektronik tebligat gibi yeni gelişmelerin Lizbon sistemine uygulanabilmesi mümkün olacak, aynı zamanda da akit devletlerin ihtiyaçları karşılanacaktır. Bkz. "Preparation of Certain Amendments to the Regulations under the Lisbon Agreement: Establishment of a Working Group LI/A/23/1" (2008), s.1-2.

¹²⁹ Çalışma Grubunun ilk toplantısında, usul kurallarının yanı sıra genel olarak Lizbon sisteminin de gözden geçirilmesi hususunun Meclise sunulmasına karar verilmiştir. Ayrıca Uluslararası Büronun Lizbon sisteminin nasıl iyileştirilebileceği konusunda görüş almak için bir anket düzenlenmesine de karar verilmiştir. Burada iyileştirmeden kasıt, "Lizbon Sözleşmenin temel ilke ve amaçları muhafaza edilerek sistemin mevcut kullanıcılar ve olası taraf ülkeler için daha çekici hale getirmektir. Bkz. "Further Work of The Working Group on The Development of the Lisbon System (LI/A/25/2)" (2009). m.4.

¹³⁰ Gonca Ilıcalı, "Cenevre Metni Tahta Çıkacak mı? Coğrafi İşaretlerin Uluslararası Tescilinde

gösterecektir. Diğer taraftan TRIPS sonrası müzakerelerin tabir yerinde ise sonuçsuz kalması, etkili ve güçlü bir tescil ve coğrafi işaret korumasına TRIPS ile ulaşılamayacağını ortaya koymuştur. Aslında halihazırda yürürlükte bir uluslararası sözleşme bulunmaktadır. Bu sözleşmenin revize edilmesi arzu edilen amaca ulaşılmasını sağlayabilir mi?¹³¹ Cenevre Metninin çıkış noktasını bu şekilde de değerlendirmek mümkündür. Tüm bu etkenlerle çıkılan revizyon/modernleştirme yolu bir sonuca ulaşmış ve 2015 yılında yapılan diplomatik konferansla son bulmuştur.

Cenevre Metninin getirdiği yenilikler açıklanmadan önce revizyon sürecindeki bazı hususlara kısaca yer verilmesi gerekmektedir. Zira bu hususların Cenevre Metninin akıbeti açısından önemi bulunmaktadır.

1. Revizyon Süreci

Revizyon sürecine ilişkin iki husus dikkat çekmektedir: Bunlardan ilki çalışma grubuna katılan devlet sayısının 30 ile sınırlı olması ve pek çoğunun da çalışmalara aktif bir şekilde katılmamış olmasıdır. Oysa çalışma grubu Lizbon Sözleşmesi akit devletleri ile sınırlı değildir¹³². Devletlerin çalışma grubuna ilgisiz kalması, Cenevre Metnine de mi ilgisiz kalacaklar sorusunu akıllara getirmektedir.

İkinci dikkat çeken husus da usul krizidir. Diplomatik Konferans Hazırlık Komite Toplantısı'nda ortaya çıkan bu kriz, revizyon sürecine damgasını vurmuş ve hatta Metnin meşruluğunun sorgulanmasına neden olmuştur¹³³. Krizin çıkış noktası “*Lizbon Birlik ülkesi olmayan ülkelerin diplomatik konferansta oy hakkının bulunup bulunmadığı*” noktasında toplanmaktadır¹³⁴. Bu sorunun yanıtı önem arz etmektedir, zira Lizbon Sözleşmesi'ne taraf olmayan devletlerin oy hakkının bulunup bulunmadığı bu sorunun yanıtına bağlıdır. Krizin çıkış noktası İsrail tarafından Lizbon Birlik ülkesi olmayan WIPO üyelerine de oy hakkı tanınmasına ilişkin bir teklifte bulunulmasıdır¹³⁵.

Yeni Dönem” (*IPR gezgini*, 2018) <<https://iprgezgini.org/2018/03/04/cenevre-metni-tahtacikacak-mi-cografi-isaretlerin-uluslararası-tescilinde-yeni-donem/>> erişim tarihi 02.06.2021.

¹³¹ Aslında daha önce Lizbon Sözleşmesi'nin TRIPS m.23/4'te öngörülen tescil ve bildirim sistemi için kullanılabilirliğini ele alan analiz için bkz. Gervais, reinventing, s.69 vd.

¹³² Micara, s.80.

¹³³ Gervais ve Slider, s.18; Micara, s.681.

¹³⁴ Gangjee, WIPO and geographical indications, s.21.

¹³⁵ “Proposal by the Delegations of Argentina, Australia, Bhutan, Canada, Chile, Israel,

Bu teklif üzerine konu Hazırlık Komitesi Toplantısı'nda yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Oy hakkı olmayacağını ileri sürenler argümanlarını 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi¹³⁶ m.39¹³⁷'a ve Lizbon Sözleşmesi m.13/2¹³⁸'ye dayandırmaktadır. Bu görüşe göre; söz konusu anlaşmalar uyarınca akit olmayan devletlerin oy hakkının bulunup bulunmadığı tartışmaya açık bir konu değildir. Madde hükümleri son derece nettir. Uluslararası sözleşmeler, sadece, akit devletlerce değiştirilebilir¹³⁹. Bu argümanı savunanlar ısrarcı davranırken¹⁴⁰, diğer devletler de son 20-25 yıldır yapılan tüm diplomatik konferanslarda tüm WIPO üye ülkelerine tam ve eşit oy hakkı tanıdığını, bunun eşitlik ve şeffaflığın bir gereği olduğunu, Lizbon Sözleşmesi'nde yapılan değişikliklerin tüm WIPO üye ülkelerini etkileyeceği hususlarını ileri sürmüştür¹⁴¹. Teklif, oy çokluğuyla reddedilmiştir. Sonuç olarak sadece Lizbon Birlik ülkelerinin oy hakkı olacak, diğer WIPO üyeleri gözlemci statüsünde Diplomatik Konferansa katılacaktır. Bu ülkeler, Konferansta söz alabilecek, görüş bildirebilecek ancak oy kullanamayacaklardır. Teklifin Komitede reddedilmesi, meşruiyet tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bir taraftan Lizbon Birlik ülkelerinin son anda yaptığı bu çıkış onca yılın emeğini çöpe atmak olarak yorumlanmaktadır. Diğer taraftan ABD başta olmak

---

Japan, New Zealand, Panama, Republic of Korea, Singapore, United States of America and Uruguay LI/R/PM/5/REV. 3" (2014).

¹³⁶ 23 Mayıs 1969'da Viyana'da imzalanan Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin İngilizce metni için bkz. <<https://treaties.un.org/untc/Pages/doc/Publication/UNTS/Volume%201155/volume-1155-I-18232-English.pdf>> erişim tarihi 02.06.2021.

¹³⁷ Bu madde uyarınca; bir anlaşma tarafların mutabakatıyla değiştirilebilir.

¹³⁸ Bu Sözleşme, Birlik ülkesi delegeleri arasında düzenlenecek bir konferansla revize edilebilir.

¹³⁹ Genel olarak hükmün aksinin kararlaştırılabileceği savunulmaktadır. WIPO Hukuk müşavirinin görüşü için bkz. "Summary Minutes of the Plenary of the Diplomatic Conference for the Adoption of a New Act of the Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration" (2015)., par.21. Literatürde de bu görüş desteklenmektedir. Zira her iki metinde de "may be" ifadesi kullanılmıştır. Kaldı ki, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline ilişkin Lahey Anlaşması m.25'te benzer bir hüküm bulunmasına rağmen, bu hüküm, revizyon sürecinin tüm WIPO üye ülkelerine açılmasına engel olmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gervais ve Slider, s.18.

¹⁴⁰ Catherine Saez, "Bound By Law", 26 Lisbon Members Say No To Fully Open Diplomatic Conference On GIs" (*IP-Watch*) <<https://www.ip-watch.org/2015/05/07/bound-by-law-26-lisbon-members-say-no-to-open-diplomatic-conference-on-gis/>> erişim tarihi 02.06.2021; Gervais ve Slider, s.18.

¹⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Preparatory Committee of the Diplomatic Conference for the Adoption of a Revised Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications Verbatim Report LI/R/PM/7" (2015).

üzere Lizbon Birlik ülkesi olmayanların diplomatik konferansta oy kullanma haklarının bulunmaması, WIPO amaç ilke ve kurallarına aykırılık olarak değerlendirilmektedir¹⁴².

Diplomatik Konferansın ilk günü, bu kez ABD tarafından, izlenecek usul kurallarında aynı yönde değişiklik yapılmasına ilişkin bir teklif sunulmuştur. Bu teklif de oy çokluğu ile reddedilmiştir. Dolayısıyla Lizbon Birlik ülkeleri dışındaki ülkelere konferansta oy hakkı tanınmamıştır¹⁴³.

Cenevre Metni 20 Mayıs 2015 tarihinde kabul edilmiştir. Ancak toplantının üzerinde yukarıda da değinilen usul krizinin gölgesi bulunmaktadır. Tabii, bu usul krizi başka krizleri de beraberinde getirmiştir. ABD'ye göre, Cenevre Metninin kabulü sırasında WIPO usul kuralları uygulanmamıştır. O halde, Cenevre Metninin, WIPO tarafından idare edilen bir uluslararası sözleşme olduğunu kabul etmek mümkün değildir ve Lizbon sistemi WIPO Genel Bütçesince desteklenmemelidir. Bu kez taraflar 2016/2017 taslak bütçenin kabul edilmesi sırasında karşı karşıya gelmiştir¹⁴⁴. ABD, diğer tescil sistemlerinden Lizbon sistemine bütçe aktarılmasına şiddetle karşı çıkmış, hatta Madrid oturumu sırasında Lizbon sistemine aktarılması düşünülen paranın üye devletlere aktarılması teklifinde bulunmuştur. Kısa vadede bu sorun diğer sistemlerden borç almak suretiyle çözülmüş gözükmeyle birlikte, daha farklı tedbirler alınmadığı müddetçe Demokles'in kılıcı gibi sistemin üzerinde varlığını sürdürmeye devam edecektir¹⁴⁵.

Bu noktada kim haklı kim haksız tartışmasına girmeye gerek görülmemektedir. Aslında tüm bu krizler eski dünya/yeni dünya ayrımının, derin görüş ayrılıklarının ve ön yargıların bir uzantısıdır. Özellikle ABD coğrafi işaret koruması ve tescil sistemine her daim mesafeli yaklaşmıştır. TRIPS'teki korumanın dahi AB'nin ısrarı sonucunda gerçekleştiği bilinen bir

---

¹⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz. "Preparatory Committee of the Diplomatic Conference for the Adoption of a Revised Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications Verbatim Report LI/R/PM/7" (2015).

¹⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Summary Minutes of the Plenary of the Diplomatic Conference for the Adoption of a New Act of the Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration".

¹⁴⁴ Catherine Saez ve William New, "WIPO Assembly Agrees Budget For 2016/2017; Work Continues After Hours On Remaining Items - Intellectual Property Watch" (*ip-watch*, 15 Ekim 2015) <<https://www.ip-watch.org/2015/10/15/wipo-assembly-agrees-budget-for-20162017-work-continues-after-hours-on-last-items/>> erişim tarihi 02.06. 2021.

¹⁴⁵ Gervais ve Slider, s.24-25.

gerçektir. Hal böyle olunca ABD'nin Cenevre Metninin görüşülmesi ve kabul edilmesi sırasında muhalefet etmesi beklenmektedir. Yine de sebep ne olursa olsun Cenevre Metni üzerinde bir meşruiyet gölgesi ve bütçe sorunu olduğu gerçeği değişmeyecektir.

1. Cenevre Metninin Getirdiği Yenilikler

a) Koruma Konusu

Cenevre Metninde bir taraftan menşe adı tanımında küçük bir değişiklik yapılmış, diğer taraftan da TRIPS m.22'deki coğrafi işaret tanımına çok benzer bir tanımla coğrafi işaretler koruma ve tescil kapsamına alınmıştır.

Yeni menşe adı tanımına göre; işaret coğrafi bir alan ismi olabileceği gibi o coğrafi alanı işaret eden bir başka isim de olabilir. Böylece menşe adı coğrafi yerin isminden oluşmak zorunda mı tartışmaları nihayete ermiştir. Lizbon Sözleşmesi'nde "ürün" kavramı tercih edilirken, Cenevre Metninde "mal" kavramı kullanılmıştır. Böylece tanım TRIPS'e biraz daha yaklaştırılmıştır. Son olarak da coğrafi alanın mala ününü vermesi gerekliliği açık bir şekilde tanıma eklenmiştir. O halde, ün menşe adının bir koşulu mudur sorusuna da kesin bir yanıt getirilmiştir¹⁴⁶. Coğrafi işaret tanımına gelindiğinde, TRIPS'teki tanımın neredeyse aynısının benimsendiği görülmektedir.

Sonuç olarak koruma konusundaki en önemli yenilik, coğrafi işaretlerin Sözleşmeye dahil edilmesidir. Böylece, Lizbon Sözleşmesi'nin koruma konusunun sınırlı olduğu eleştirileri ile terminolojik tartışmalar bertaraf edilmiştir¹⁴⁷. Cenevre Metninin en önemli özelliklerinden biri sistemi TRIPS'e yaklaştırma çabasıdır. Koruma konusunda da bu çaba görülmektedir.

Cenevre Metninde hem menşe adının hem de coğrafi işaretin tanımlanmış olması, akıllara taraf ülkelerin ulusal düzenlemelerinde her iki kavrama da yer verme zorunluluğunda olup olmadıkları sorusunu getirebilir. Taraf ülkelerin böyle bir zorunlulukları bulunmamaktadır. Metinde bu durum açıkça ifade edilmiştir¹⁴⁸. Bunun ötesinde taraf ülkeler ulusal düzenlemelerinde bu tanımlardan daha geniş tanımlar da benimseyebilirler¹⁴⁹. Aslında, uluslararası

¹⁴⁶ Cenevre Metni hazırlık sürecinde ün konusundaki tartışmalara ilişkin bkz. Micara, s.687.

¹⁴⁷ Gervais, *irreconcilable differences*, s.348; Gervais ve Slider, s.25.

¹⁴⁸ Cenevre Metni m.9.

¹⁴⁹ Matthijs Geuze, "Protecting Geographical-Origin-Brands Abroad: The Geneva Act of the Lisbon Agreement" in William van Caenegem ve Jen Cleary (ed), *The Importance of Place: Geographical Indications as a Tool for Local and Regional Development* Ius Gentium,

bir uyumlaştırmanın sağlanabilmesi için söz konusu terminolojilere ve terminolojik ayrımlara bağlı kalınmaması da gerekmektedir. Aksi takdirde, Metin, sadece *sui generis* sistemi olan ya da sadece menşe adlarına koruma sağlayan ülkelerce uygulanabilir hale gelir. Bu da daha önce ifade edildiği üzere Lizbon Sistemine yöneltilen ve Cenevre Metninde bertaraf edilmeye çalışılan hususlardan biridir. Cenevre Metni m.10 konuyu daha da netleştirmiştir. Bu maddeye göre; Cenevre Metninde öngörülen esasa ilişkin koşullar sağlandığı müddetçe, taraf ülkeler ulusal hukuklarında diledikleri koruma yolunu seçebilirler. Bu anlamdaki tek yükümlülükleri, Cenevre Metninde öngörülen asgari korumayı sağlamaktır. Bu yaklaşım her ne kadar Metnin esneklik hükümlerinden biri olarak görülse ve marka hukuku koruması ile uyumsuz olmasa da, kavramların marka hukukundan uzak olduğu, asgari korumanın sağlanabilmesi için ulusal hukuk düzenlerinde değişiklik yapılması gerektiği gibi endişeler görüşmeler sırasında dile getirilmiştir¹⁵⁰.

b) Koruma Kapsamı

Gervais'in ifadesiyle Cenevre Metni ile birlikte üç ayaklı bir koruma sistemi getirilmiştir¹⁵¹. Bu sistem adeta TRIPS m.16.3, 22.2 ve tanınmış markaların sulandırılmasına karşı korumanın karışımıdır¹⁵².

Korumanın birinci ayağını, menşe adının veya coğrafi işaretin aynı tür mallar için kullanılması oluşturmaktadır. Malın kökeninin işaret edilen coğrafi yer olmaması veya tescilli işaret ile korunan özelliklere sahip olmaması kullanımın engellenmesi için yeterlidir. Bir örnekle açılacak olursa; Champagne işareti yine distile alkollü içecekler için kullanılmışsa ve mal Champagne bölgesinden gelmemişse kullanımın engellenmesi mümkündür. Bu örnek TRIPS m.23/1'i anımsatmaktadır. Mal o bölgeden gelse bile, Champagne işaretinin kullanımı için gerekli diğer özellikleri taşımaması durumunda da işaretin kullanımı ihlal teşkil etmektedir.

Ama aynı işaretin örneğin süt ürünleri için kullanımı durumunda, kullanımın engellenmesi için bu koşullar yeterli olmayacak, daha farklı koşullar aranacaktır. Bu da korumanın ikinci ayağını oluşturmaktadır. Engellenebilmesi için şampanya (korunmakta olan işaretin kapsadığı mal

---

Springer International Publishing, s.8.

¹⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Micara, s.687-688.

¹⁵¹ Gervais, irreconcilable differences, s.349.

¹⁵² Gervais, irreconcilable differences, s.349; Micara, s.688-689.

ve hizmet) ve şampanya işaretinin yararlanıcıları ilişki kurulması ve onların menfaatlerine zarar verme olasılığı bulunması gerekmektedir. Ayrıca, üçüncü kişinin kullanımı haksız bir şekilde şampanya işaretinin değerini azaltırsa veya sulandırır veya üçüncü kişi bu ünden haksız bir avantaj elde ederse, o kullanım da engellenecektir¹⁵³. Bunun söz konusu olabilmesi için koruma talep edilen işaretin bir üne sahip olması gerekmektedir. Metnin en büyük yeniliklerinden biri olan bu hükümlerle, görüldüğü üzere, tanınmış marka korumasına benzer bir koruma öngörülmüştür¹⁵⁴. Tanınmış markalarda olduğu gibi koruma farklı tür mal ve hizmetlere genişlemiştir. Koruma uygulanırken de köken ülkesindeki ün/şöhret değil, koruma talep edilen ülkede ün/şöhret kazanılmış olması gerekmektedir¹⁵⁵. Bu madde hükmünde marka hukuku kavramlarının kullanılması sayesinde hukuki kesinliğin daha iyi sağlanacağı düşünülmektedir. Ancak, yine de literatürde ulusal hukuk düzenlerinin söz konusu kavramları farklı şekillerde yorumladığına dikkat çekilmektedir¹⁵⁶.

Üçüncü ayak TRIPS m.22/3'ü anımsatmaktadır. Yukarıdaki iki durumda da halkın yanıltılması koşulu aranmamaktadır. Oysa bu üçüncü ayak tamamen halkın yanıltılmasını esas almıştır. Buna göre; malın gerçek kökeni, menşei veya doğası hakkında halkı yanıltabilecek her türlü uygulama ihlal olarak nitelendirilmiştir¹⁵⁷.

Cenevre Metnine göre de malın gerçek kökeninin belirtilmiş olması veya işaretin tercümesinin kullanılması veya “tarzında” “stilinde” “tipinde” “yapılmıştır” “taklidi” “metodu” “şekilde üretilmiştir” “gibi” “benzeri” gibi sözcüklerin eklenmesi işareti taklit olmaktan çıkartmamaktadır¹⁵⁸. Dolayısıyla TRIPS’te şarap ve distile alkollü içecekler, Lizbon Sözleşmesi’nde tüm menşe adları bakımından öngörülen bu durum ifadeler artırılarak Cenevre Metninde de muhafaza edilmiştir. Böylece korunmakta olan coğrafi işaretlerin jenerik ad olarak kullanılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır¹⁵⁹.

¹⁵³ Cenevre Metni m.11/1 a (ii)

¹⁵⁴ Christopher Heath ve Delphine Marie-Vivien, “Geographical Indications and the Principles of Trade Mark Law – A Distinctly European Perspective”, 2015, 46, IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law, s.832; Micara, s.688-689.

¹⁵⁵ Heath ve Marie-Vivien, s.832.

¹⁵⁶ Micara, s.689.

¹⁵⁷ Cenevre Metni m.11/1 b

¹⁵⁸ Cenevre Metni m.11/2.

¹⁵⁹ Geuze, s.9. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi ve farklı görüşler için bkz. dn.73.

c) Tescil Sistemine ilişkin Yenilikler

Lizbon sisteminde sadece ulusal otoriteler tescil başvurusunda bulunabilmektedir. Her ne kadar bu başvuru yararlanıcılar veya onların haklarını ileri sürmede hukuki menfaati olan gerçek veya tüzel kişiler adına yapılmaktaysa da, bu kişilere doğrudan tescil başvurusunda bulunma hakkı tanınmamıştır. Cenevre Metninde bu eksiklik giderilmiş ve söz konusu kişilere de doğrudan başvuruda bulunabilme hakkı tanınmıştır. Bu değişiklik özellikle coğrafi işaretlerin marka hukuku yoluyla korunduğu ulusal hukuk düzenlerindeki marka hakkı sahiplerine bir kolaylık sağlamaktadır¹⁶⁰. Böylece Lizbon sistemine yöneltilen bu eleştiri de bertaraf edilmiştir. Ancak hak sahiplerinin doğrudan tescil başvurusu yapabilmesi için, köken ülkesi ulusal hukuk düzeninin bu başvuruya izin vermesi ve yine köken ülkesinin, mevzuatının buna uygun olduğunu Uluslararası Büroya bildirmiş olması gerekmektedir¹⁶¹.

Metinde getirilen yeniliklerden biri de coğrafi alanın tek bir ülke sınırları içinde kalmadığı, iki ülkenin sınırları arasında kaldığı durumlarda birlikte başvuru imkânı tanınmasıdır. 1151/2012 sayılı AB Tüzüğü¹⁶² m.49'da kabul edilen ortak başvurunun aslında pek çok avantajı bulunmaktadır. Malın hangi ülkeye ait olduğu tartışmalarını ve yarı jenerikleşme riskini bertaraf edecek olan bu yol, devletlere birlikte hareket edip malları koruma konusunda daha iyi mücadele etme olanağı sağlamaktadır¹⁶³. Sonuç olarak uygulaması bulunan ortak başvurunun Cenevre Metnine de alınması oldukça uygun olmuştur.

Tescile ilişkin getirilen yeniliklerden biri de Birlik ülkelerine, tescil için ek doküman talep etme hakkı tanınmasıdır. Birlik ülkeleri, menşe adının

---

¹⁶⁰ Micara, s.684-685.

¹⁶¹ Cenevre Metni m. 5/3.

¹⁶² Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs, OJ L 343, 14.12.2012.

¹⁶³ Bu yol, basmati pirinci krizini çözme konusunda da Hindistan ve Pakistan'a önerilen yollardan biridir. Bkz. Dwijen Rangnekar ve Sanjay Kumar, "Another Look at Basmati: Genericity and the Problems of a Transborder Geographical Indication", 2010, 13, The Journal of World Intellectual Property, s.217-218. Her ne kadar basmati pirinci örneğinde bu çözüm başarıya ulaşmasa da, AB nezdinde yapılmış ortak başvurular bulunmaktadır. Örnekler için bkz. Faisal Daudpota ve Syed Ghayyur Ahmed, "Trade War for Trans-Border Basmati Label - an Assessment of Select Legal Issues Before the European Commission" (SSRN, 16 Ocak 2021) <<https://papers.ssrn.com/abstract=3766535>> erişim tarihi 02.06.2021, s.3.

tescili söz konusuysa malın kalitesi veya özellikleri ile ürünün kaynaklandığı coğrafi çevre arasındaki ilişkinin detaylarını gösteren bir belge talep edebilir. Coğrafi işaretin tescili söz konusuysa, bu kez malın kalitesi, özellikleri veya ünü ile coğrafi alan arasındaki ilişkiyi gösteren özelliklerin talep edilmesi mümkündür¹⁶⁴. Bunun yanı sıra taraf ülke, başvurunun, koruma ile sağlanan hakları ileri sürme konusunda hukuki menfaati olan gerçek veya tüzel kişi tarafından imzalanmasını da isteyebilir¹⁶⁵. Bu minvaldeki son düzenleme coğrafi işaretin kullanımına ilişkindir. Coğrafi işaretleri marka ile koruyan hukuk düzenlerinde, korumanın sağlanabilmesi veya sürdürülebilmesi için markanın kullanılması gerekmektedir. Oysa ne Lizbon sisteminde ne de Cenevre Metninde böyle bir yükümlülük öngörölmüştür. Coğrafi işaretin Metne taraf tüm ülkelerde kullanılması mümkün değildir. Burada amaç tescil ile birlikte jenerikleşmenin önüne geçmektir. Korumanın kullanmaya bağlanması durumunda üçüncü kişiler işareti serbestçe kullanabilecek ve jenerikleşmesine neden olabilecektir. Uzlaşa yaratabilmek adına ya da marka hukuku korumasına yaklaştırabilmek adına, Birlik ölkelerine başvuruda bulunan kişilerden, kullanma niyet beyanı ya da üçüncü kişilerin kullanımını kontrol etme niyet beyanı sunulmasını talep etme hakkı tanınmıştır¹⁶⁶. Bu düzenleme uzlaşaya ulaşıldığı konusunda tarafları tatmin etmiş midir? Bu pek olmuş gibi görünmemektedir¹⁶⁷.

Eski dünya-yeni dünya arasındaki temel farklardan birini de ücret oluşturmaktadır. Bilindiği üzere marka tescili belirli bir süre koruma sağlamaktadır ve o süre sonunda belirli periyodlarla yenileme ücreti ödenmektedir. Ancak Lizbon Sisteminde tek bir ücret öngörölmüştür. Hatta diğer uluslararası tescil sistemlerinden farklı olarak, tescil talep edilen ülke başına da bir ödeme yapılmamaktadır. Cenevre Metni ile birlikte Birlik ölkelerine başvuruları esastan inceleme masraflarını karşılamak için bireysel ücret talep etme hakkı tanınmıştır¹⁶⁸. Ancak, marka hukukunda olduğu gibi yenileme ücreti alınması gibi bir durum söz konusu değildir. Bireysel ücret tek sefer için alınan bir ücrettir. Bu da literatürde eleştirilere neden olmaktadır.

¹⁶⁴ Lizbon Sözleşmesi ve Lizbon Sözleşmesi Cenevre Metni Ortak Tüzüğü (02.10.208 tarihinde benimsenen) İngilizce metni için bkz. <<https://wipo.lex.wipo.int/en/text/501567>> erişim tarihi 02.06.2021. Ortak Tüzük m.5/3

¹⁶⁵ Ortak Tüzük m.5/4(a)

¹⁶⁶ Ortak Tüzük m.4.

¹⁶⁷ Gervais ve Slider, s.26.

¹⁶⁸ Cenevre Metni m.7/4.

Özellikle *common law* ülkelerinin ya da marka hukuku korumasını benimseyen ülkelerin uygulamasından uzak olduğu ifade edilmektedir¹⁶⁹.

Tescil sisteminde açıklığa kavuşturulması gereken konulardan biri de uluslararası tescil başvurusunun reddedilmesi konusudur. Ret konusunda genel olarak Lizbon Sistemi muhafaza edilmiştir. Ayrıca, Lizbon Sözleşmesi'nde bulunmayan ancak uygulanmakta olan kısmi ret mekanizması Cenevre Metninde tanınmıştır¹⁷⁰. Bunun yanı sıra Lizbon Sözleşmesi'nde ret bildirimini yapma yetkisi sadece ulusal ofislere verilmişken, Metinde, menfaati olan herkese ulusal otoriteden uluslararası tescilin reddedilmesini talep etme imkanı sağlama yükümlülüğü getirilmiştir¹⁷¹. Ret bildirimini geri çekme hakkı tanınması Cenevre Metninin yeniliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁷².

Metinde ayrıntılı bir hükümsüzlük düzenlemesi yapılması da öne çıkan hususlardan biridir. Madde 19 uyarınca taraf ülkelerin topraklarında geçerli olmak üzere uluslararası tescilin hükümsüzlüğü talep edilebilecektir. Gerek mahkemeler, gerek ulusal otoriteler hükümsüzlük kararı verebilecektir. Ancak hükümsüzlük kararı, tescilli coğrafi işaret veya menşe adının yararlanıcıları veya hukuki menfaati olan gerçek veya tüzel kişilerin savunması dinlenmeden verilemeyecektir. Böylece Lizbon Sözleşmesi döneminde önceleri tartışmalı olan, ardından Tüzük'e¹⁷³ eklenen bir madde ile çözüme kavuşturulan hükümsüzlük konusu Cenevre Metninde netleştirilmiştir. Hükümsüzlüğün Cenevre Metnine eklenmesi olumlu bir gelişme olarak görülürken, hükümsüzlük nedenlerinin düzenlenmemiş olması Metne yöneltilen eleştirilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşe göre ret nedenlerinin düzenlenmemesi ile hükümsüzlük nedenlerinin düzenlenmemesi

¹⁶⁹ Gervais ve Slider, s.26; Gervais, *irreconcilable differences* , s.352.

¹⁷⁰ Cenevre Metni m. 15/1(b). Yukarıda da belirtildiği üzere ret nedenlerinin düzenlenmemesini Lizbon Sözleşmesi'nin eksikliği olarak değerlendiren görüş bulunmaktadır. Cenevre Metni görüşmeleri sırasında ret nedenlerinin düzenlenmesi konusu bir kez daha gündeme gelmişse de ve düzenlenmemesi tercih edilerek esnek bir yaklaşım benimsenmiştir. Bkz. Micara, s.685. Kısmi ret düzenlemesi için bkz. Ortak Tüzük m.9/2 (v)

¹⁷¹ Cenevre Metni m. 15/3.

¹⁷² Cenevre Metni m. 16. Lizbon Sözleşmesinde yer almamakla birlikte Tüzük m.11'de düzenlendiğine değinilmesi gerekmektedir.

¹⁷³ Başvuru evrakları, ret beyanı, ret beyanının geri çekilmesi, başvurunun ne zaman etki doğuracağı gibi konuları da içeren uluslararası tescil süreci çıkartılan Tüzük ile düzenlenmektedir. Bugüne kadar çıkartılan Tüzükler için bkz. <<https://www.wipo.int/treaties/en/registration/lisbon/>> erişim tarihi 28.07.2021.

birbirinden farklılık arz etmektedir. Ret nedenlerinin düzenlenmemesi esneklik olarak görülebilse de hükümsüzlük konusunda aynı değerlendirmeyi yapmak mümkün değildir. Hükümsüzlükte tescil edilmiş bir coğrafi işaretin hüküm ve sonuçlarının ortadan kaldırılması söz konusudur. Dolayısıyla hükümsüzlük nedenlerinin düzenlenmemiş olmasının korumadan yararlanan üreticiler bakımından hukuki kesinliği zedelediği ileri sürülmektedir¹⁷⁴.

Tescil sisteminde yapılan değişiklikler genel olarak olumlu karşılanmaktadır. Gerçekten de ulusal otoritelerin rolü netleştirilmiş, pek çok konu açıklığa kavuşturulmuş, tescil sistemi genel olarak modernize edilmiştir¹⁷⁵.

d) Jenerik Ad

Jeneriklik konusunda Lizbon sisteminde benimsenen temel yaklaşım muhafaza edilirken, diplomatik konferansta iki beyan üzerinde uzlaşılarak¹⁷⁶, bazı konular netliğe kavuşturulmuştur. Bunlardan ilki koruma kapsamını belirleyen m.11'e ilişkindir. Buna göre; menşe adını veya coğrafi işaretini oluşturan unsurlardan biri, köken ülkesinde jenerik ad niteliği taşıyorsa, akit devletlerden bu unsurun korunması talep edilemez. Bir markanın reddi veya hükümsüzlüğü ya da ihlal talebinin jenerik olan unsura dayandırılmayacağı da açık bir şekilde ifade edilmiştir. Köken ülkesinde de jenerik olarak kabul edilen unsura verilen en klasik örnek "Edam Holland" coğrafi işaretidir¹⁷⁷. AB nezdinde korunmakta olan bu işarete, Edam ibaresinin bir peynir çeşidinin

¹⁷⁴ Micara, s.685.

¹⁷⁵ Gervais ve Slider, s.25-26; Gervais, *irreconcilable differences*, s.351.

¹⁷⁶ Diplomatik konferansta son dakika ileri sürülen ve sonrasında da silinen bir mutabakat beyan vardır ki, o da Metne yöneltilen eleştirilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem beyanın reddedilişine hem de reddediliş usulüne literatürde dikkat çekilmiştir. Gervais, *irreconcilable differences*, 354-357. Bu beyan; yararlanıcıların veya onların temsilcilerinin davranışları nedeniyle koruma talep edilen işaretin, malın belirli bir coğrafi kökenden geldiğini gösterme vasfını yitirmesini düzenlemektedir. Eğer bu durum mahkeme veya yetkili otorite tarafından tespit edilirse, Metin hükümleri uygulanmayacaktır. Konferansın son günü gerçekleşen toplantıda oturum başkanı resmi olmayan görüşmelerden bu önerinin yeterince destek almadığını, delegelerin konunun Cenevre Metninde düzenlenmeyerek ulusal hukuk uygulamalarına bırakılması düşüncesinde olduğunu, mutabakat beyanının silinmiş olmasının Cenevre Metni yorumlanırken göz önünde bulundurulmayacak/takip edilmeyecek bir argüman olmayacağını belirtmiştir. Beyan Metne dahil edilememiştir. Bkz. WIPO, Records of the Diplomatic Conference for the Adoption of a New Act of the Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration, 2015 < <https://tind.wipo.int/record/40786> > erişim tarihi 02.06.2021.

¹⁷⁷ Geuze, s.12.

jenerik adı olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu örnekten yola çıkılacak olursa, Edam ibaresi markalarda kullanılabilir ya da ihlal değerlendirmelerinde göz önünde bulundurulmayacaktır. Üzerinde anlaşılan bir diğer beyan ise jeneriklik konusunun düzenlendiği m.12'ye ilişkindir. Bu mutabakat beyanında da uluslararası tescil öncesinde, korunma talep edilen adın veya işaretin köken ülkesi dışındaki Birlik ülkelerinde tamamen veya kısmen jenerik ad haline gelmiş olabileceği ifade edilmektedir. Örneğin ad veya işaret tamamen veya kısmen Birlik ülkelerinden birinin ortak dilinde, malların veya hizmetlerin ortak bir ismi olarak olabilir. Benzer bir şekilde bir üzüm çeşidinin de mutad bir ismi olabilir¹⁷⁸. Madde 12 bu hususu düzenlememektedir. Madde 12'de bir işaret tescil edildikten sonra, köken ülkesinde jenerik ad olduğu kararlaştırılmadıkça, diğer ülkelerde jenerik olduğu kabul edilemeyecektir.

e) Önceye Dayalı Haklar

Madde 11'de, tescilli bir coğrafi işaretin, yine m.11/1'de düzenlenen koruma kapsamına girecek şekilde marka olarak tescil edilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir. O halde tescilli coğrafi işaretin sonradan marka olarak tescil edilmesi mümkün değildir. Peki, önceden tescil edilmiş markalar bakımından durum ne olacaktır?

Lizbon Sözleşmesi konuya sessiz kalmışken, konu Cenevre Metni m. 13'te açık bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre; daha önce iyi niyetle tescil edilmiş veya iyi niyetli kullanım yoluyla kazanılmış marka hakkı ihlal edilemeyecektir. Bilindiği üzere önceki marka-coğrafi işaret ilişkisine yaklaşım konusunda ulusal hukuk düzenleri uygulamalarında bir yeknesaklık bulunmamaktadır. Bazı hukuk düzenlerinde öncelik ilkesi¹⁷⁹ (zaman bakımından önce davranan, hakkın ilk sahibi olur ilkesi) geçerliyken, bazı hukuk düzenleri birlikte var olmaya izin vermektedir¹⁸⁰. Cenevre Metni tüm durumları göz önünde

---

¹⁷⁸ Bu örnekler TRIPS m.24/6'da düzenlenen jenerik ad istisnası kapsamında coğrafi işaret korumasının uygulanmayacağı hallerdir.

¹⁷⁹ Öncelik ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özgür, s.90-92. SMK öncesi marka ve coğrafi işaret arasındaki öncelik ilişkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İlhami Güneş, Marka Hukuku'nda Önceye Dayalı Haklar ve Ayırt Edici İşaretler, 2. baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015, s.155-165. SMK sonrası marka ve coğrafi işaret ilişkisi için bkz. Burçak Yıldız (Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, Dilek İmirlioğlu), Sınai Mülkiyet Hukuku, Adalet Yayınevi, 2021, s.145-149; Gün, s.270-283.

¹⁸⁰ Ayrıca coğrafi işaret korumasının marka korumasına üstünlük arz ettiği durumlar da söz konusu olmaktadır. Gervais, reinventing lisbon, s.97-98. Türk hukukunda da önceki tescilli marka sahibi belirli koşullar altında marka ile aynı veya benzer bir coğrafi işaret tesciline itiraz edebilmektedir (SMK m.48/3). Ancak coğrafi işaret bir kez tescil edildikten

bulundurmuş ve tercihi taraf ülkelere bırakmıştır¹⁸¹. Madde 13 ikinci cümleye göre; Birlik ülkesi hukuku uyarınca tescilli marka sahibi, “*belirli durumlarda*”, coğrafi işaret tescilini veya kullanımını engelleme hakkına sahip olamayabilmektedir. Yani, sonraki coğrafi işaretin tesciline engel olamayıp, birlikte var olmak zorunda kalabilmektedir. Dolayısıyla marka sahibinin haklarına sınırlı bir istisna getirilmektedir. Maddede, bu durumda dahi, coğrafi işaret tescilinin marka hakkını diğer hiçbir şekilde sınırlandırmayacağı açık bir biçimde belirtilmiştir. Böylece marka hakkı sahibine, haklarının, diğer bir şekilde hakkının sınırlandırılmayacağı konusunda garanti verilmektedir. Ancak istenilen etki yaratılamamıştır. Zira 13. madde hükmünde kullanılan “*belirli durumlarda*” ifadesinin sınırlarının yeterince belirli olmadığı, bu nedenle de geniş yorumlanmaya müsait olduğu ileri sürülmüştür. Oysa TRIPS m.17/1’deki “sınırlı istisna” dar yorumlanmalıdır¹⁸².

Ayrıca Lizbon Sözleşmesi’ndeki geçiş hükmü de muhafaza edilmiştir. Sadece Lizbon Sözleşmesi’nde coğrafi işaretin kullanımının sona erdirilmesi için iki yıl süre istenebilecekken, Cenevre Metni sürenin düzenlenmesini Tüzük’e bırakmıştır. Bir taraftan öncelik ilkesinin benimsenmesi, diğer taraftan bu hükmün muhafaza edilmesi, literatürde, önceki marka sahibine pazar stratejisini belirlemek için süre tanınması olarak yorumlanmaktadır¹⁸³.

Aynı maddede menşe adı veya coğrafi işaret tescilinin bir kişinin ticaret sırasında kullandığı ismin veya ticaret unvanının kullanılmasını engellemeyeceğini belirtmiştir¹⁸⁴. Benzer bir şekilde bitki çeşidi ismi veya hayvan ıslah isminin kullanımı da engellenmeyecektir¹⁸⁵. Her iki duruma da izin verilmesinin tek bir koşulu bulunmaktadır. O da bu kullanımların halkı yanıltacak şekilde olmamasıdır. O halde ticaret unvanı, bitki çeşidi veya hayvan ıslah adı, coğrafi işaret veya menşe adı ile iltibasa yer verecek şekilde kullanılmayacaktır.

---

sonra hükümsüzlük davası açılıp açılmayacağı konusunda, SMK’da açık bir düzenleme bulunmadığı için netlik bulunmamaktadır. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Ufuk Tekin, “Relationship Between Geographical Indications and Trade Marks under Turkish Law”, 2021, 00, GRUR International, s.5-6.

¹⁸¹ Geuze, s.12.

¹⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz. Micara, s.690-691.

¹⁸³ Micara, s.690.

¹⁸⁴ Cenevre Metni m.13/2.

¹⁸⁵ Cenevre Metni m.13/3.

IV. Sonuç

Cenevre Metninde benimsenen yenilikler incelendiğinde çalışmada sıklıkla vurgulandığı üzere sistemin TRIPS'e yaklaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca özellikle coğrafi işaretleri marka hukuku kapsamında korumakta olan ulusal hukuk düzenlerine sistemi daha çekici hale getirmek için bazı hususlar netleştirilmiş ve genel olarak esneklik sağlanmıştır. Belki bu noktada cevaplanması gereken soru; taraf ülke sayısının artırılması için tüm bu yeniliklerin yeterli olup olmadığıdır.

Hali hazırdaki taraf ülke sayısına bakıldığında, Cenevre Metninin ilk etapta istenilen ilgiyi uyandırmadığı sonucuna varılacaktır. Hükümetlerarası örgütlerin de metne taraf olabilmesi ve AB'nin halihazırda taraf olması hem Metnin yürürlüğe girmesini sağlamış hem de lokomotif rolü görmüştür. Ancak yine de taraf ülke sayısı hala düşüktür. *Gervais*'in bu konuda bir öngörüsü bulunmaktadır. Yazar, Lizbon Birlik ülkelerini, Cenevre Metnine taraf olacağını açıklayan devletleri ve hükümetlerarası örgütleri göz önünde bulundurarak, Cenevre Metni taraf ülke sayısının yaklaşık 55 olacağını belirtmiştir. Tabii, AB çoğunluğa sahip olacaktır. AB'nin çoğunluğa sahip olması, karar alma mekanizmasının onda olması¹⁸⁶, yeni dünya ülkelerinin Metne taraf olma konusundaki isteksizliğini artıracaktır. Bunun dışında Metnin ve tescil sisteminin etkili olabilmesi için taraf ülke sayısının artması yeterli değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere Lizbon sistemi bir bütçe krizi yaşamaktadır ve eğer tescil olmazsa gelir elde edilemeyecektir.

İleriye yönelik çıkarımları bir kenara bırakıp, mevcut durum değerlendirmesi yapıldığında halihazırda taraf ülke sayısının az olduğu görülmektedir¹⁸⁷. Bunun elbette öncelikli nedeni yeni dünya eski dünya arasındaki görüş ayrılığının çok derin olmasıdır¹⁸⁸. Cenevre Metninde korumanın kapsamı daha detaylandırılmış olsa da TRIPS'te olduğu gibi (alkol ve distile alkollü içecekler hariç) halkın yanıltılması koşulunun karşılanması aranmamaktadır. Benzer bir şekilde, ürünün gerçek kökeninin

---

¹⁸⁶ Gervais, irreconcilable differences, s.368.

¹⁸⁷ Onay ve katılım belgesi sunan devlet ve hükümetlerarası örgütler şunlardır: Arnavutluk, Kamboçya, Fildişi Sahilleri, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Fransa, Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti, Samoa, Umman, AB. Bkz. < https://wipolex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=A&act_id=50> erişim tarihi 02.06.2021.

¹⁸⁸ Bu ayrılığın hala devam etmesi nedeniyle Cenevre Metninin de taraf sayısını artırmada etkili olmayabileceği görüşü için bkz. Calboli, local cheese, s.383. Cenevre Metninin yeni dünya taraf ülke sayısını artıracak bir esnekliğe sahip olmadığı yönünde bkz. Micara, s.693.

belirtilmesi, işaretlerin tercümesinin kullanılması ya da işaretlerin “tarzında”, “gibi”, “stilinde” vb. eklerle kullanılması taklidi ortadan kaldırmamaktadır. Jenerik ada ilişkin herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. İşaretlerin kullanma zorunluluğunun olmaması veya yenileme ücretinin bulunmaması da marka hukuku uygulamasından uzaklaşılan noktalardır. Cenevre Metni aslında marka hukuku ile *sui generis* korumayı uzlaştırmak için bir fırsat iken, literatürde bu fırsatın kaçırıldığı ileri sürülmektedir¹⁸⁹.

Ama tek sorun eski dünya-yeni dünya ayrımı mıdır? *Sui generis* sistemi olan ülkeler dahi Cenevre Metnine çekimser yaklaşmaktadır. Bunun en güzel örneklerinden biri de Türkiye’dir. Diğer *sui generis* sistemi benimseyen ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de bekle ve gör yaklaşımının izlendiğini gözlemlemek mümkündür¹⁹⁰. Meşruiyet tartışması ve bütçe krizi bu durumun etkenlerinden biridir. Ancak tek neden bu değildir. Ülkeler, sisteme dahil olmanın ekonomik ve siyasi açıdan elverişli olup olmadığını da değerlendirmektedir¹⁹¹. Uluslararası tescil diğer alanlarda olduğu gibi coğrafi işaretler konusunda da en etkili koruma yoludur. Ancak istenilen sonuca ulaşılabilmesi için taraf devlet sayısının az olmaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra ithalat ve ihracat rakamları ve ithal/ihraç edilen ürünler ile potansiyellerin tespit edilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan Sözleşmeye taraf olmanın ve uluslararası tescil yoluyla gelecek olan başvurulara karşı izlenecek yolun getirdiği idari ve mali maliyet de hesaplanmalıdır. Böylece fayda/zarar analizi yapıлып, Metne taraf olup olmama konusu değerlendirilmelidir. SMK’da yapılan değişiklikler ile birlikte Türkiye’de etkili bir coğrafi işaret koruması konusunda önemli adımların atıldığını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda da tescil sayılarını gün geçtikçe artmaktadır. Bunun yanı sıra “*ihracat potansiyeli bulunan tescilli coğrafi işaretli ürünler seçilerek, bu coğrafi işaretlerin yurt dışında tescil edilmesi sağlanması ve tanıtımın yapılması*”¹⁹² Türk Patent ve Marka Kurumu’nun stratejilerinden biri olarak

¹⁸⁹ Gervais, *irreconcilable differences*, s.371.

¹⁹⁰ Türkiye’nin Cenevre Metnine taraf olup olmamasına ilişkin değerlendirme Üçüncü Asya Fikri Mülkiyet ve İnovasyon Araştırmacıları Konferansında sunulan tebliğde yapılmıştır. Tebliğ özeti için Bkz. Zehra Özkan Üner, The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications: Could It Be an Opportunity for Turkey?, *Third IP & Innovation Researchers of Asia (IPIRA) Conference*, 24-27.03.2021 <<http://ipresearchersasia.org/wp-content/uploads/2021/03/Third-IPIRA-Conference-Abstracts-Final.pdf>> erişim tarihi 02.06.2021.

¹⁹¹ Türkiye’de de bu yönde çalışmalar yürütüldüğüne ilişkin bkz. Tekin, s.1.

¹⁹² Türk Patent ve Marka Kurumu, Stratejik Plan 2019-2023, s.41, < <https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/B4F9B74B-A4D5-424E-80AC-2F9DF184689F>.

benimsenmiştir. Bu stratejinin amacı Türkiye'nin Cenevre Metnine taraf olup olmamasının değerlendirilmesi olmasa da, bu şekilde elde edilecek veriler taraf olup olmama konusunda önem arz edecektir. Sonuç olarak Türkiye halihazırda bekle ve gör yaklaşımını sürdürmektedir.

Serbest ticaret anlaşmaları da konu bakımından önem arz etmektedir. Zira AB ile yeni dünya ülkelerinin coğrafi işaretler/menşe adları ile ilgili bir konuda masaya oturabiliyor olması, her iki dünyanın TRIPS dışında bir noktada uzlaşabildiğini göstermektedir¹⁹³. AB'nin yaptığı bu anlaşmalarda ayrı bir coğrafi işaret bölümü bulunmakta ve taraflar listeler¹⁹⁴ üzerinden bir anlaşmaya varmaktadır. Böylece AB coğrafi işaretlerine Anlaşma yapılan ülkelerde jenerik ad olanlar dahil olmak üzere koruma sağlamakta ve TRIPS m.23'te öngörülen ek koruma diğer ürünler bakımından da geçerlilik kazanmaktadır. Elbette bu listeler ve istisnalar anlaşma yapılan ülkelere göre değişiklik arz etmektedir¹⁹⁵. Kanada ve AB arasında imzalanan Ticaret Anlaşması (CETA)¹⁹⁶ incelendiğinde coğrafi işaretlere güçlü bir koruma

pdf> erişim tarihi 28.07.2021.

¹⁹³ 2001 yılındaki Doha Turu'nda istenilen sonucu elde edemeyen AB ticaret politikasını değiştirmeye karar vermiştir. 2006 yılında AB Komisyonu tarafından bir Bildirim yayınlamış ve Bildirimde güçlü bir fikri mülkiyet korumasına önem verileceği ile AB coğrafi işaretlerinin korunması konusunda çalışmalar yürütüleceği belirtilmiştir. Yeni strateji ilk kez öncelikli ortaklar arasında sayılan Kore Cumhuriyeti ile yapılan serbest ticaret anlaşması ile somutlaşmıştır. Bildirim için bkz. Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic And Social Committee and the Committee of The Regions Global Europe: Competing In The World a Contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy, 04.10.2006, COM(2006) 567, 16. AB Kore Cumhuriyeti'nin dışında Singapur, Kanada, Vietnam, Meksika ile müzakereler 30 Aralık 2020'de prensipte tamamlanmıştır. Yeni Zelanda, Avustralya ile müzakereler başlamıştır. AB ticaret anlaşmaları ve tasnifi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İlke Göçmen, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Hukuku: Ticari Boyut, Seçkin Yayıncılık, 2021, s.506-508.

¹⁹⁴ Aslında AB'nin benimsediği bu liste usulü yeni bir usul değildir. AB ilk kez 2003 yılında, pek çok ülkede jenerik ad olarak görülen işaretlere tüm DTÖ ülkelerinde koruma kazandırmak istediği ve *claw back* olarak adlandırılan 41 işaretten üründen oluşan bir liste yayınlamıştır. "WTO talks: EU steps up bid for better protection of regional products (IP/03/1178)" (28 Ağustos 2003) <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_03_1178> erişim tarihi 02.06.2021.

¹⁹⁵ Serbest ticaret anlaşmalarındaki coğrafi işaretler düzenlemeleri, çalışmanın doğrudan konusu olmadığı için ayrıntılı bir açıklama yapılmamaktadır. Ancak literatürde bu anlaşmaları analiz eden çalışmalar bulunmaktadır. Bu analizler sonucunda Kanada ile yapılan anlaşma çözüm odaklı olarak, Singapur ile yapılan anlaşmanın da kural odaklı olarak nitelendirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Masayoshi Omachi, "A tale of two approaches: Analysis of responses to EU's FTA initiatives on geographical indications (GIs)", 2019, 18 Chicago-Kent Journal of Intellectual Property, s.155.

¹⁹⁶ Kapsamlı ve Ekonomik Ticaret Anlaşması (CETA) metni için bkz. <<https://ec.europa.eu/>

sağlandığı görülmektedir. Ancak bu güçlü korumaya getirilen istisnalarla da çeşitli ürün grupları bakımından farklı uygulamalar öngörüldüğü görülmektedir. Bir örnek ile açıklanacak olursa listede Feta veya Gorgonzola yer almasına rağmen, bu işaretlerin “tarzında”, “stilinde”, “imitasyonu” gibi ifadelerle birlikte kullanımına istisna tanınmıştır¹⁹⁷. Benzer bir şekilde Feta veya Gorgonzola işaretlerinin 18.10.2013 tarihinden önce peynir üretimi yapanlarca kullanılabilmesine de izin verilmiştir¹⁹⁸. Tarafların listeler üzerinden daha kolay bir uzlaşmaya ulaştığını söylemek mümkündür. Ayrıca bu anlaşmalar güçlü bir coğrafi işaret korumasına karşı önyargıları da bir ölçüde bertaraf edebilmektedir.

Ancak bu argüman, AB ve ABD arasındaki Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı bakımından geçerli olmamıştır. Müzakereler 2013 yılında başlamış ve 2016 yılında sonuç almaksızın sona ermiştir. Üzerinde uzlaşılmayan noktalardan biri de anlaşmadaki coğrafi işaretler bölümüdür. Her ne kadar coğrafi işaretlere ilişkin CETA’ya benzer bir düzenleme önerilmiş olsa da, bu öneri gerek sektörün gerek senatörlerin sert bir muhalefetiyle karşılaşmıştır¹⁹⁹.

Muhalefet gerekçelerinden biri de daha küçük *common law* ülkelerinin AB baskısına dayanamayacağı konusunda duyulan endişelerdir²⁰⁰. Aslında AB ile yapılan anlaşmaların, başta ABD olmak üzere marka hukuku korumasına sahip olan ülkeler ile ticari ilişkileri bulunan ülkelerin bu ilişkilerine zarar vermesi olasıdır. AB ile yapılan anlaşmalar, jenerik ad olarak görülen işaretlere koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla, bu işaretlerin, anlaşma yapan ülkelerde kullanılması mümkün olmayacak²⁰¹ ve işaretler marka olarak tescil edilemeyecektir²⁰². AB, ticaret anlaşmalarıyla diğer devletlere sadece kendi coğrafi işaretleri için de olsa güçlü bir koruma dayatırken, ABD de boş

---

trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/> erişim tarihi 02.06. 2021.

¹⁹⁷ CETA m.20.21/1

¹⁹⁸ CETA m.20.21/2

¹⁹⁹ Konuya ilişkin ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Calboli, local cheese, s.409-418. 55 Senatörün yazdığı mektuplar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Calboli, local cheese, s.375-376. Benzer itirazlar için bkz. Gangjee, Dev S., Genericide: The Death of a Geographical Indication? (Jan 30, 2016). in D Gangjee (ed) Research Handbook on Intellectual Property and Geographical Indications, Edward Elgar Publishing, 2016, s.11-12, < <https://ssrn.com/abstract=2923895>>, erişim tarihi 02.06.2021. Benzer içerikli mektup 2010 AB- Güney Kore Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri sırasında gönderilmiştir. s.10-11.

²⁰⁰ Gervais ve Slider, s.36; Gervais, irreconcilable differences, s.369.

²⁰¹ Gervais ve Slider, s.38; O’Connor ve de Bosio, s.51.

²⁰² O’Connor ve de Bosio, s.69.

durmamıştır. O da devletleri güçlü bir marka koruması tesis edilmesi, öncelik ilkesinin benimsenmesi ve TRIPS standartlarına uyulması için zorlamaktadır. Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması'ndan verilebilecek çeşitli örnekler durumu daha net ortaya koymaktadır. Marka hakkı sahibi, coğrafi işaretler de dahil olmak üzere tescilli markası ile aynı veya benzer işaretlerin kullanımını, eğer bu kullanım iltibas tehlikesi oluşturuyorsa önleyebilecektir. Bu hüküm TRIPS m.16'ya benzerlik arz etmekle birlikte, bir adım daha gidilmiş ve coğrafi işaretler de önlenebilecek işaretler arasında açıkça düzenlenmiştir²⁰³. Ayrıca bu koşul itiraz ve hükümsüzlük nedeni olarak da kabul edilmiştir²⁰⁴. Bunun dışında koruma talep edilen ülkede jenerik ad haline gelen işaretlerin iptal edileceği de öngörülmüştür. Şarap ve distile alkollü içkiler dışında coğrafi işaret ihlali için halkın yanıtılması (iltibas) koşulu aranacak, jeneriklik itiraz ve iptal prosedürlerinde dikkate alınabilecektir²⁰⁵.

ABD, devletleri diğer taraftan sıkıştırınca, hem AB ile hem de ABD ile ticaret anlaşması yapan devletlerin durumu iyice güçleşmektedir. Her iki anlaşmada öngörülen hükümlerin birbiri ile çelişmesi bir yana, ulusal hukuklarda nasıl bir yol izleneceği de bir sorun olarak kendisini göstermektedir. Bir şekilde orta yol bulan örnekler de bulunmaktadır ki bunların başında Kore Cumhuriyeti gelmektedir. Ancak Kore Cumhuriyeti önce AB ile anlaşma yapmıştır. Bu anlaşma uyarınca listedeki işaretlere koruma sağlanmıştır. Böylece AB'nin listesi, ABD'nin tescil sürecine ilişkin taleplerine takılmamıştır. Ancak yine de ABD ile anlaşma müzakereleri süreci oldukça zorlu geçmiştir²⁰⁶. ABD ile anlaşma yapıldıktan sonra AB ile anlaşma yapılması ise işleri biraz daha karmaşık hale getirmektedir. Bu noktada da AB ve Vietnam arasında yapılan serbest ticaret anlaşması dikkat çekmektedir²⁰⁷. Kore ile yapılandırılan daha farklı, Kanada ile yapılandırılan daha yakın olan bu anlaşma, yine iki dünya arasında bir uzlaşma yaratmaya çalışmaktadır²⁰⁸. Kısaca

---

²⁰³ Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması m.18.20. Anlaşma için bkz. < <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/trans-pacific-partnership/tpp-full-text> > erişim 02.06.2021.

²⁰⁴ Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması m.18.32.

²⁰⁵ O'Connor ve de Bosio, s.50.

²⁰⁶ Kore örneğinde, ticaret anlaşmasının önce AB ile yapılmış olması, uzlaşmanın sağlanabilmesinde önemli bir etken olarak görülmektedir. Bkz. O'Connor ve de Bosio, s.65-66.

²⁰⁷ Avrupa Birliği ve Sosyalist Vietnam Cumhuriyeti arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması için bkz. OJ L 186/63, 12.06.2020.

²⁰⁸ O'Connor ve de Bosio, s.73.

yeni dünya-eski dünya arasındaki gerginlik ticaret anlaşmalarında da kendisini göstermekte ve tarafları farklı şekillerde de uzlaşmaya itmektedir.

Ticaret anlaşmalarının iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan ilki güçlü bir coğrafi işaret korumasının yeni dünya ülkeleri için çok da kötü sonuçları olmayabileceği hatta olumlu yönleri olabileceğini göstermektedir. Ancak bu durum, anlaşmayı imzalayan ülkeleri *sui generis* korumaya ya da Cenevre Metnine yaklaştırır mı? Şimdilik bu çok da mümkün görünmemektedir. Gerçi önyargıyı bertaraf etmesi bile uluslararası tescil sistemine yaklaşma konusunda önemli bir adımdır²⁰⁹. Madalyonun bir de öteki yüzü bulunmaktadır. Coğrafi işaretler konusunda uluslararası tescil sistemi benimsenmesi yerine serbest ticaret anlaşmaları daha mı işlevseldir? Ülkeler kapalı kapılar ardında yapılan iki taraflı veya çok taraflı müzakereleri tercih edebilirler. Ancak, bu anlaşmaların riski de birbirinden farklı ve hatta kimi zaman uyumsuz hükümlerden oluşabilecek olmasıdır²¹⁰.

Sonuç olarak bir taraftan Cenevre Metnine taraf ülke sayısı yavaş da olsa artarken, diğer taraftan ayrıntılı coğrafi işaret bölümleri içeren ticaret anlaşmaları ve ticaret ortaklıkları yapılmaktadır. Uluslararası tescil sistemi ile ticaret anlaşmaları karşılaştırıldığında, ayrı ayrı ülkelerle yapılan, farklı farklı listeler üzerinden ilerleyen ve farklı farklı koşulların kabul edildiği anlaşmalarla etkili bir coğrafi işaret koruması sağlanması mümkün gözükmemektedir²¹¹. Bu anlaşmalar, ancak uluslararası bir tescil sistemi olmaması halinde başvurulabilecek bir yoldur. Tek bir dilde hazırlanmış tek bir başvuru ile yine tek bir ücret ödeyerek akit devletlerin tümünde bir koruma elde edilmesinin sağladığı kolaylık, tasarruf ve hız²¹² diğer hiçbir yolda bulunmamaktadır. O halde etkili bir korumanın en kolay yolu uluslararası tescil sistemidir. Ama şimdilik, coğrafi işaretlere ilişkin uluslararası anlaşmaların makus talihi Cenevre Metninde de devam edecek gibi gözükmemektedir. Ancak, taraf ülke sayısının ve sistemin işlevliliğine güvenin artması durumunda, bekle

²⁰⁹ Bu anlaşmaların ABD hukukunu değiştirmek ve Bern Sözleşmesi örneğinde olduğu gibi yıllar sonra ABD'nin katılımını sağlamak için yapıldığı ileri sürülmektedir. Sonucun Bern örneğine benzememesi için yapılması gerekenler hakkında bkz. Gervais, *irreconcilable differences*, s.369-370.

²¹⁰ Gervais ve Slider, s.38.

²¹¹ Cenevre Metninden çok daha önce Doha Gündemi başarısızlıkla sonuçlandığında AB ve ABD'nin masaya oturarak iki taraflı bir anlaşma için müzakere yürütmelerinin ve birbirlerinin zararlarını dengelemenin en iyi yol olduğuna ilişkin bkz. Zacher, s.458-462.

²¹² Geuze, s.5.

ve gör yaklaşımını izleyen ülkelerin Cenevre Metnine taraf olmaya daha sıcak bakacakları düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

I. Monografiler-Makaleler

- Addor F ve Grazioli A, “Geographical Indications beyond Wines and Spirits”, 2005, 5, The Journal of World Intellectual Property, s.865-897.
- Ayhan R. Çağlar, H., Yıldız, B., İmirlioğlu D., Sınai Mülkiyet Hukuku, Adalet Yayınevi, 2021.
- Blakeney M, The Protection of Geographical Indications, Edward Elgar Publishing, 2014.
- Bodenhausen G, Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property, International Bureaux for the Protection of Intellectual Property, 1968.
- Calboli I, “Expanding the Protections of Geographical Indications of Origin under TRIPS: ‘Old’ Debate or ‘New’ Opportunity?”, 2006, 10, Marquette Intellectual Property Law Review, s.181-204.
- , “Time to Say Local Cheese and Smile at Geographical Indications of Origin - International Trade and Local Development in the United States”, 2015, 53 Houston Law Review, s.373-420.
- Coşkun AY, “Coğrafi İşaretler” (Türk Patent Enstitüsü Uzmanlık Tezi 2001).
- Daudpota F ve Ahmed SG, “Trade War for Trans-Border Basmati Label - an Assessment of Select Legal Issues Before the European Commission” (SSRN, 16 Ocak 2021) <<https://papers.ssrn.com/abstract=3766535>> erişim tarihi 02.06.2021.
- Echols MA, Geographical Indications for Food Products, Kluwer Law International, 2008.
- Engelhardt T, “Geographical Indications Under Recent EU Trade Agreements”, 2015, 46 IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law, s.781-818.

- Evans GR. ve Blakeney M., “The protection of geographical indications after Doha: Quo vadis?”, 2006, 9 *Journal of International Economic Law*, s.575-614.
- Ficsor M, “Challenges to the Lisbon System”, *Forum on geographical indications and appellations of origin (WIPO/GEO/LIS/08/4)* (2008).
- Gangjee D , *Relocating the Law of Geographical Indications*, Cambridge University Press, 2012.
- , “Making a place for place-based IP: WIPO and geographical indications” in Samuel Ricketson (ed), *Research Handbook on the World Intellectual Property Organization*, Edward Elgar Publishing, 2020 (forthcoming) <<https://ssrn.com/abstract=3687818>> erişim tarihi 02.06.2021.
- , “Genericide: The Death of a Geographical Indication?” (Jan 30, 2016). in D Gangjee (ed) *Research Handbook on Intellectual Property and Geographical Indications*, Edward Elgar Publishing, 2016, s.4, < <https://ssrn.com/abstract=2923895>>, erişim tarihi 02.06.2021
- Gervais D, “The Lisbon Agreement’s Misunderstood Potential”, 2009, *The WIPO Journal*, s.87-102.
- , “Reinventing Lisbon: the Case for a Protocol to the Lisbon Agreement (Geographical Indications)”, 2010, 11, *Chicago Journal of International Law*, s.67-126.
- , *The TRIPS Agreement Drafting History and Analysis*, 4. bası, Sweet&Maxwell, 2012.
- , “Irreconcilable Differences? Geneva the Geneva Act of the Lisbon Agreement and the Common Law”, 2015, 53 *Houston Law Review*, s.339-372.
- Gervais JD ve Slider M, “The Geneva Act of the Lisbon Agreement: Controversial Negotiations and Controversial Results” in William van Caenegem ve Jen Cleary (ed), *The Importance of Place: Geographical Indications as a Tool for Local and Regional Development* Ius Gentium, Springer International Publishing, s.15-47.
- Geuze M, “Protecting Geographical-Origin-Brands Abroad: The Geneva Act of the Lisbon Agreement” in William van Caenegem ve Jen Cleary (ed), *The Importance of Place: Geographical Indications as a Tool for Local and Regional Development* Ius Gentium, Springer International Publishing, s.3-15.

- Goebel B, “Geographical Indications and Trademarks : The Road from Doha”, *Worldwide Symposium on Geographical Indications (WIPO/GEO/SFO/03/11)* (2003).
- Göçmen İ, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Hukuku: Ticari Boyut, Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Gün B, Marka Hukukunda Birlikte Var Olma, Oniki Levha Yayıncılık, 2019.
- Gündoğdu G., “555 Sayılı COĞIŞKHK’nın Uygulamasında ‘Ürün’ Kavamı ve Bazı Sorunlar”, 2005, LXIII, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,s.213-238.
- , Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı ve Korunması, Beta Yayınları, 2006.
- Güneş İ, Marka Hukuku’nda Önceye Dayalı Haklar ve Ayırt Edici İşaretler, 2. baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Heath C, “Geographical Indications: International, Bilateral and Regional Agreements” in Christopher Heath ve Anselm Kamperman Sanders (ed), *New Frontiers of Intellectual Property Law*, Hart Publishing, 2005, s.97-132.
- Heath C ve Marie-Vivien D, “Geographical Indications and the Principles of Trade Mark Law – A Distinctly European Perspective”, 2015, 46, IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law, s.819-842.
- Höpperger M, “Introduction to Geographical Indications and Recent Developments in The World Intellectual Property Organization (WIPO)”, *Worldwide Symposium on Geographical Indications (WIPO/GEO/SFO/03/1)* (2003).
- Hughes J, “Champagne, feta, and bourbon: The spirited debate about geographical indications”, 2006, 58, Hastings Law Journal, s.299-386.
- Ilgaz D, “Coğrafi İşaretlerin Korunması: Dünyada ve Türkiye’de Durum”, 1995, 4 Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, s.117-142.
- Ilıcalı G, “Cenevre Metni Tahta Çıkacak mı? Coğrafi İşaretlerin Uluslararası Tescilinde Yeni Dönem” (*IPR gezgini*, 2018) <<https://iprgezgini.org/2018/03/04/cenevre-metni-tahta-cikacak-mi-cografisi-isaretlerin-uluslararasi-tescilinde-yeni-donem/>> erişim tarihi 02.06. 2021.
- İloğlu N, “Coğrafi İşaretlerin Tescili ve Denetimi Üzerine” (Türk Patent

- Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi 2014).
- Kızıltepe H, “Türk Coğrafi İşaretler Mevzuatı, AB Mevzuatı ile Mukayesesi ve Bazı Önemli Ülkelerdeki Coğrafi İşaretler Mevzuatı” (Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi 2005).
- Ladas SP, Patents, Trademarks and Related Rights National and International Protection, Harvard University Press, 1975.
- Micara AG, “The Geneva Act of the Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and Their International Registration: An Assessment of a Controversial Agreement”, 2016, 47, IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law, s.673-696.
- O’Connor B ve de Bosio G, “The Global Struggle Between Europe and United States Over Geographical Indications in South Korea and in the TPP Economies” in William van Caenegem ve Jen Cleary (ed), *The Importance of Place: Geographical Indications as a Tool for Local and Regional Development*, Springer International Publishing (Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice No.58, 2017)., s.48-79.
- Omachi M, “A tale of two approaches: Analysis of responses to EU’s FTA initiatives on geographical indications (GIs)”, 2019, 18 Chicago-Kent Journal of Intellectual Property,s.153-206.
- Özgür D, “Coğrafi İşaretlerin Korunması: Avrupa Birliği’ndeki Hukuki Çerçeve ve Türkiye Uygulaması” (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) 2011).
- Özkan Üner, The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications: Could It Be an Opportunity for Turkey?, *Third IP & Innovation Researchers of Asia (IPIRA) Conference*, 24-27.03.2021 <<http://ipresearchersasia.org/wp-content/uploads/2021/03/Third-IPIRA-Conference-Abstracts-Final.pdf>>erişim tarihi 02.06.2021.
- Paslı A, Uluslararası Anlaşmaların Türk Marka Hukukunun Esasına İlişkin Etkileri, Vedat Kitapçılık, 2014.
- Rangnekar D ve Kumar S, “Another Look at Basmati: Genericity and the Problems of a Transborder Geographical Indication”, 2010, 13, The Journal of World Intellectual Property, s.202-230.
- Saez C, “‘Bound By Law’, 26 Lisbon Members Say No To Fully Open Diplomatic Conference On GIs” (*IP-Watch*) <<https://www.ip-watch.org>>

org/2015/05/07/bound-by-law-26-lisbon-members-say-no-to-open-diplomatic-conference-on-gis/> erişim tarihi 02.06.2021.

Saez C ve New W, “WIPO Assembly Agrees Budget For 2016/2017; Work Continues After Hours On Remaining Items - Intellectual Property Watch” (*ip-watch*, 15 Ekim 2015) <<https://www.ip-watch.org/2015/10/15/wipo-assembly-agrees-budget-for-20162017-work-continues-after-hours-on-last-items/>> erişim tarihi 02.06.2021.

Slováková Z, “The Relationship Between Community , International and National Protection”, 2008, GRUR International, s.990-996.

Taubman A, Wager H ve Watal J (ed), A Handbook on the WTO TRIPS Agreement , Cambridge University Press, 2020.

Tekin U, “Relationship Between Geographical Indications and Trade Marks under Turkish Law”, 2021, 00, GRUR International, s.1-6.

Uzunallı S, Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Markanın Köken Ayırt Etme İşlevi ile Bağlantılı Kavramların Yorumu, Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, 2008.

Yıldız B, “Coğrafi İşaretlere ve Coğrafi Köken Gösteren diğer İşaretlere ilişkin olarak Uluslararası Sözleşmelerde ve Avrupa Birliği Hukukunda Kullanılan Kavramların Kapsamı ile Bu Kavramların Hukukumuzaya Uyarlaması Sorunu”, 2007, 7, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.33-95.

—, “Ticarette Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi’nde (TRIPS’de) Coğrafi İşaretlere İlişkin Düzenlemeler”, 2008, 8 Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.45-106.

—, “WIPO’nun Coğrafi İşaret Hukuku Alanındaki Faaliyetleri ile Paris, Madrid ve Lizbon Sözleşmelerinde Coğrafi Köken Gösteren İşaretlere İlişkin Düzenlemeler”, 2008, 8, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.35-99.

—, “Coğrafi İşaretlere ilişkin çok Taraflı bir Bildirim ve Sicil Sistemi Kurulması Konusunda Dünya Ticaret Örgütü nezdinde Yürütülen Müzakereler, Görüşülen Tasarılar ile Ülkemizin Bu Konudaki Yaklaşımı”, 2009, 9, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), s.53-95.

Zacher FG, “Pass the Parmesan: Geographic Indications in the United States and the European Union - Can There Be Compromise?”, 2005, 19 Emory International Law Review, s.427-464.

Zou J, “Rice and Cheese, Anyone? The Fight Over TRIPS Geographical Indications Continues”, 2005, Brooklyn Journal of International Law, s.1141-1174.

II. Uluslararası Sözleşmeler, Raporlar, Dokümanlar

14 Nisan 1891 tarihli Mallar Üzerindeki Sahte veya Aldatıcı Mahreç İşaretlerinin Engellenmesine ilişkin Madrid Sözleşmesi (31.10.1958 tadil edilmiş versiyonu) İngilizce metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/286779>> erişim tarihi 02.06.2021.

1891 tarihli Markaların Uluslararası Tesciline ilişkin Madrid Sözleşmesi 1979 metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/283529>> erişim tarihi 28.07.2021.

Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin İngilizce metni için bkz. <<https://treaties.un.org/untc/Pages/doc/Publication/UNTS/Volume%201155/volume-1155-I-18232-English.pdf>> erişim tarihi 02.06.2021.

Avrupa Birliği ve Sosyalist Vietnam Cumhuriyeti arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması için bkz. OJ L 186/63, 12.06.2020.

Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic And Social Committee and the Committee of The Regions Global Europe: Competing In The World a Contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy, 04.10.2006, COM(2006) 567.

Dünya Ticaret Örgütü'nü Kuran Marakeş Anlaşması'nın 1C eki olan Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi İngilizce metni için bkz. <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_04b_e.htm> erişim tarihi 02.06.2021.

“Further Work of The Working Group on The Development of the Lisbon System (LI/A/25/2)” (2009)

“Issues related to the Extension of the Protection of Geographical Indications Provided for in Article 23 of the Trips Agreement to Products other than Wines and Spirits Compilation of Issues Raised and Views Expressed (WT/GC/W/546-TN/C/W/25)” (2005).

Kapsamlı ve Ekonomik Ticaret Anlaşması (CETA) metni için bkz. <<https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/>> erişim tarihi 02.06. 2021.

Lizbon Sözleşmesi ve Lizbon Sözleşmesi Cenevre Metni Ortak Tüzüğü (02.10.208 tarihinde benimsenen) İngilizce metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/501567>> erişim tarihi 02.06.2021.

Madrid Sözleşmesi Stockholm ek metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/281780>> erişim tarihi 02.06.2021

Menşe Adlarının Korunması ve Uluslararası Tesciline ilişkin Lizbon Sözleşmesi (28.09.1979 tadil edilmiş versiyonu) İngilizce metni için bkz. <https://www.wipo.int/lisbon/en/legal_texts/lisbon_agreement.html> erişim tarihi 02.06.2021.

Menşe Adı ve Coğrafi İşaretlerin Korunması ve Uluslararası Tesciline ilişkin Lizbon Sözleşmesi'nin Cenevre Metni İngilizce Metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/370297>> erişim tarihi 02.06.2021.

Menşe Adlarının Korunması ve Uluslararası Tesciline ilişkin Lizbon Sözleşmesi Tüzüğü (yürürlük 1 Ocak 2016) İngilizce metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/392055>> erişim tarihi 02.06.2021.

Paris Sözleşmesi 1883 Metni için bkz. <<https://wipolex.wipo.int/en/text/287780>>, erişim tarihi 02.06.2021.

“Preparation of Certain Amendments to the Regulations under the Lisbon Agreement: Establishment of a Working Group LI/A/23/1” (2008).

“Preparatory Committee of the Diplomatic Conference for the Adoption of a Revised Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications Verbatim Report LI/R/PM/7” (2015).

“Proposal by the Delegations of Argentina, Australia, Bhutan, Canada, Chile, Israel, Japan, New Zealand, Panama, Republic of Korea, Singapore, United States of America and Uruguay LI/R/PM/5/REV. 3” (2014).

Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs, OJ L 343, 14.12.2012.

“Side-By-Side Presentation of Proposals (TN/IP/W/12)” (2005).

Sınai Mülkiyetin Korunmasına ilişkin Paris Sözleşmesi (28.09.1979 tadil edilmiş versiyonu) İngilizce metin için bkz. <http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=288514#P24_553>, erişim tarihi 02.06.2021.

“Summary Minutes of the Plenary of the Diplomatic Conference for the Adoption of a New Act of the Lisbon Agreement for the Protection of

Appellations of Origin and their International Registration” (2015).

Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması için bkz. <<https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/trans-pacific-partnership/tpp-full-text>> erişim 02.06.2021.

Türk Patent ve Marka Kurumu, Stratejik Plan 2019-2023, <<https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/B4F9B74B-A4D5-424E-80AC-2F9DF184689F.pdf>> erişim tarihi 28.07.2021.

WIPO, Records of the Diplomatic Conference for the Adoption of a New Act of the Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration, 2015 <<https://tind.wipo.int/record/40786>> erişim tarihi 02.06.2021.

WIPO Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, “Geographical Indications: Historical Background, Nature of Rights, Existing Systems for Protection And Obtaining Effective Protection in Other Countries (SCT/6/3)” (2001).

WIPO Working Group on the Development of the Lisbon System (Appellations of Origin), “Results of the Survey on the Lisbon System” (2010).

WTO, Doha Bakanlar Konferansı Bildirisi, 14.11.2001, WT/MIN(01)/DEC/1, par.12. <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=37246&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextSearch=>> erişim tarihi 02.06.2021.

“WTO talks: EU steps up bid for better protection of regional products (IP/03/1178)” (28 Ağustos 2003) <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_03_1178> erişim tarihi 02.06.2021.

III. Mahkeme/Panel Kararları

European Communities – Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs Complaint by the United States Report of the Panel, World Trade Organization, WT/DS174 R, 15.03.2005

Scotch Whisky Assoc. v. Barton Distilling Co., 489 F.2d 809 (7th Cir. 1973) için bkz. <<https://casetext.com/case/scotch-whisky-assoc-v-barton-distilling-co>> erişim tarihi 02.06.2021.